

DEDE GARKIN OCAĞI'NIN DİYARBAKIR KOLU VE DİYARBAKIR KOLUNDAN ALINAN İKİ YENİ BELGE ÜZERİNE TARİHİ VE EDEBÎ BİR İNCELEME*

Bülent AKIN**
Ozan YILMAZ***

Öz

Kurucu pirinin 12. yüzyıl sonları ile 13. yüzyıl başlarında yaşadığı bilinen ve yazılı belgeler üzerinden takip edilebilen tarihi göz önünde bulundurulduğunda ilk yapılanan Alevi ocakları arasında yer alan Dede Garkın Ocağı hakkında yapılan araştırmalar, bu ocağa mensup dede ve talip topluluklarının en eski yerleşim yerlerinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi olduğunu göstermektedir. Mardin ve Şanlıurfa illerinin yanı sıra, ocağın bugün hâlen etkin olduğu, mensuplarının yaşadığı ve talip topluluklarının yerleşik bulunduğu Diyarbakır ilinin Alevi ocaklarının, mürşit ocaklarının ve Dede Garkın Ocağı'nın tarihi süreç içerisinde yapılandığı ilk yerleşim yerlerinin başında geldiği bilinmektedir. Bu makalede, Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dede ailelerinin şahsi arşivlerinden alınan iki belgenin (bir şecer-nâme ve bir hilafet icâzetnâmesi) incelenmesiyle elde edilen verilerin yanı sıra, tapu tahrir kayıtları ile saha çalışmalarımızda gerçekleştirdiğimiz mülakatlardan edindiğimiz bilgilerin ışığında, ocağın yöredeki tarihi, ritüelikle açıdan dede-dede ve dede-talip ilişkisi bağlamında etkinlik ve yetkinlik alanı ve günümüzdeki durumuna ışık tutulmaya çalışılmıştır. Ayrıca ocağın Diyarbakır koluna mensup dedelerin şahsi arşivlerinden alınan her iki belge ile ilgili ayrıntılı bir edebî analize yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ocak, Dede Garkın Ocağı, Diyarbakır Alevileri, Dede Garkın şeceresi

DIYARBAKIR BRANCH OF DEDE GARKIN OCAK AND A HISTORICAL AND LITERARY ANALYSIS OF TWO NEW DOCUMENTS TAKEN FROM THIS BRANCH

Abstract

The studies done on the *ocak* of Dede Garkın, whose founder *pir* lived between the late 12th - early 13th century and which is one of the first formed Alevi *ocaks* taking into account history traceable through written documents, show that the oldest settlement of *dede* and disciple communities affiliated with this *ocak* is Southeastern Anatolia. It occurs that, along with the

* Bu makale, TÜBİTAK 113K056 Numaralı proje kapsamında, TÜBİTAK'ın katkılarıyla hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir/Türkiye, bulentakinedb@hotmail.com

*** Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya/Türkiye, oyilmaz@sakarya.edu.tr
DOI: 10.12973/hbvd.77.182

provinces of Mardin and Şanlıurfa, the province of Diyarbakır, in which the *ocak* is still active, members are still living and disciple communities are located, is the main settlement where Alevi *ocaks*, *mürşid ocaks* and the *ocak* of Dede Garkın were formed within historic process. In the light of information obtained from interviews carried out in fieldwork and from land registrations along with data obtained from analyzing two documents taken from personal archives of *dede* families belonging to the *ocak* of Dede Garkın's Diyarbakır branch, this study offers an insight into the local history of the *ocak*, the domain and competence of the *ocak* in the context of relationship between *dede-dede* and *dede-disciple* in terms of ritual, and the present day status of the *ocak*. Also, a detailed literary analysis of these two documents was done.

Keywords: *Ocak*, the *ocak* of Dede Garkın, Alevi of Diyarbakır, *shajara* of Dede Garkın

Giriş

Dede Garkın ocağı, kurucu piri olan Numan Dede Garkın'ın 12. yüzyıl sonları ile 13. yüzyıl başlarında yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda, Alevi ocakları arasında ilk dönem (evre) içerisinde yapılanan mürşit ocaklarından sayılmaktadır.¹ Anadolu'nun birçok yöresinde dede ve talip topluluğu olan Dede Garkın Ocağı hakkında, diğer Alevi ocakları ile karşılaştırıldığında, yazılı kaynaklar merkezli azımsanamayacak sayıda akademik çalışma yapılmıştır. Alevi inanç sisteminin çoğunlukla sözlü kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı göz önünde bulundurulduğunda, Dede Garkın Ocağı ile ilgili bugüne kadar tespit edilen ve hakkında çeşitli akademik çalışmalar yapılan şecerenâme, siyadetnâme, icazetnâme, hilafet icâzetnâmesi, tapu tahrir defterleri ve evkaf kayıtları bu ocağın tarihsel süreç içerisindeki oluşum ve gelişimine önemli ölçüde ışık tutmuştur. Bu belgelerin menakıbnâme ve velayetnâme gibi Alevi-Bektaşî edebiyatına ait önemli yazma eserlerle mukayeseli olarak incelenmesi de Dede Garkın Ocağı hakkındaki tespitlerin daha detaylı ve tutarlı bir hâl almasını sağlamıştır. Diğer taraftan son birkaç yıl içerisinde gerçekleştirilen çalışmalarda, yazılı belgelerden elde edilen bu verilerin, sözlü kültürden derlenen verilerle mukayeseli olarak incelenmesiyle Dede Garkın Ocağı'nın Alevi ocakları arasındaki konumu, kökeni, tarihî alt yapısı, dede ve talip topluluğunun dağıldığı coğrafi alan, yetkinlik alanı, ritüel yapısı, sosyal, kültürel ve edebî yapısı hakkında yeni bilgiler ve yeni fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Devlet arşivleri ve saha çalışmalarıyla tespit edilerek şahsi arşivlerden alınan belgeler merkezli yapılan çalışmalarda, söz konusu belgeler daha ziyade, ocakların tarihî süreç içerisindeki oluşum ve gelişimine yönelik olarak değerlendirilmiştir. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu belgelerin sözlü kültürle mukayeseli olarak ele alınıp ritüel, edebî, sosyal ve kültürel yönleriyle disiplinlerarası bir bakış açısıyla incelenmesi Alevi ocaklarıyla ilgili önemli bilimsel veriler ortaya koyacaktır. Bu doğrultuda makalemizde, Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dedelerin şahsi arşivlerinden aldığımız iki belge, yapılan saha çalışmaları ışığında sözlü kültürle

mukayeseli biçimde mevcut literatürden de istifade edilerek, tarihi ve edebî açıdan ele alınmak suretiyle incelenecektir. Ayrıca ocağın yöredeki ritüelik dede-talip ve dede-dede yapılanması söz konusu iki belge ile diğer yazılı ve sözlü kaynaklar merkezli incelenecek ve bu hususlarda değerlendirmelere yer verilecektir. Makale, gerek söz konusu belgelerin edebî açıdan analize tabi tutulması gerekse de saha çalışmalarıyla ocağın ritüelik yetkinlik alanının belirlenerek bu belgelerle mukayeseli olarak değerlendirilmesi açısından özgün bir çalışma niteliğindedir. Diğer taraftan, Dede Garkın Ocağı'nın tarihî süreç içerisindeki oluşumu ve teşkilatlanması, dede ve talip topluluklarının yayıldığı coğrafi alanlar, hiyerarşik olarak diğer ocaklarla olan bağlantısı gibi genel hususlar makalemizin kapsamını aştığı için çalışmada bu konulara değinilmeyecektir.

1. Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır Kolu

Dede Garkın Ocağı hakkında bugüne kadar yapılan çalışmalarda, Diyarbakır kolu ile ilgili olarak, ocağın bir kolunun Diyarbakır'daki varlığını ve yaşadığı muhiti göstermenin ötesinde detaylı bir bilgi verilmemiştir.² Verilen bilgiler ise bir noktada toparlanıp Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır merkezli kolu özelinde değerlendirmeye tabi tutulmadığı için, ocağın bu kolu hakkında ortaya derli toplu bir sonuç koyulamamıştır. Dolayısıyla makalenin bu kısmında, şahsi ve resmi arşivlerden alınan belgelerin yanı sıra, bugüne kadar mevcut literatürde yerini almış Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluyla ilgili verilerin bir araya getirilmesi ve bu verilerin saha çalışmalarından elde edilen bilgilerle desteklenmesi amaçlanmıştır. Bu sayede ocağın Diyarbakır kolunun tarihî süreçteki yapılanması, ritüelik olarak dede-talip ilişkisi bakımından yetkinlik alanı ve günümüzdeki durumu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Diyarbakır'da bulunan Dede Garkın Ocağı'na mensup dede ailelerin sözlü tarih üzerinden takip edebildiğimiz kadarıyla yaklaşık iki asra yakın bir zamandır Diyarbakır merkeze bağlı Büyükkadı köyünde yerleşik olduğu anlaşılmaktadır. Büyükkadı köyünün adına 1518 yılına ait Diyarbakır Mufassal Tahrir Defteri'nde "Kâdı-i Ulyâ" adıyla rastlamaktayız. Bu tarihte köyde oturanlardan bazılarının isimleri şöyledir: "Saru oğlu Sipahi Yusuf, Saru oğlu İbrahim, Ali Faki oğlu Sipahi Ahmed, Ali Faki oğlu Yusuf, Halil oğlu Muhammed, Tur Ali oğlu Ali, Nur Ali oğlu Kara, Avaz oğlu Piri, İdris oğlu Yar Ali, Nur Ali oğlu Bayezid, Türki oğlu Kul." Söz konusu isimlerin Alevi ad verme geleneğine uygun olduğu görülmektedir. "Kâdı-i Ulyâ" köyündeki bu ad verme geleneğini sonraki yıllardaki tahrir defterlerinden de takip etmek mümkündür (BOA, TD. 64, ss. 115).³

Diyarbakır Vilayeti'ne ait Tapu-Tahrir Defteri numara 134/998'de Kızılbaş varlığı ile ilgili rastlanan "Surh-serân/Kızıl-başlar" tabirinin Kızılbaş topluluklardan alınan bir vergi olduğu muhtemeldir. Mükellef olanların ise Kızılbaşlar oldukları anlaşılmaktadır. Surh-serân vergisinin Diyarbakır vilayetine bağlı Amid, Mardin,

Sincar, Musul, Arabkir, Ergani, Çermik, Siverek, Kiğı, Çemişgezek, Harput ve Ruha sancaklarında yaşayan Kızılbaşlardan tahsil edildiği tespit edilmektedir. Dolayısıyla 1526 yılında Diyarbakir Vilayeti'ne bağlı Hasankeyf Sancağı ile Siird Kazası dışındaki tüm sancaklarda cari olduğu söylenebilir. Bu da söz konusu tarihlerde adı geçen sancakların tamamında Kızılbaş varlığını göstermektedir (Erpolat, 2014: 331-332).

1518 yılına ait ve 1518'den sonra düzenlenen 16. yüzyıla ait tahrir defterlerinde “Kâdı-i Ulyâ” adıyla kayıtlı, bugünkü adı Büyükkadı olan Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dede ailelerinin yaşadığı bu köyün yakınından geçen Karkundere adlı bir akarsu ve yine Karkundere adında bir köy dikkat çekmektedir. Kitab-ı Diyarbekriyye'de Uzun Hasan'ın babası Ali Bey'in Tebriz'den Diyarbakır'a yönelmesinin anlatıldığı satırlarda Karkundere'den şu ifadelerle bahsedilmektedir: “Ali Beğ, ‘Güç yetmediği zaman kaçış, peygamberlerin geleneklerindedir’ buyruğu gereğini yerine getirerek ulu babasının önünde yer öpmek için Diyarbakır'a yöneldi. Karkundere'de Kürtler önüne çıktılar. Onlarla vuruşmaya ve savaşmaya tutuştular. (Ali Beğ) yiğitçe savaşır orayı selametle geçti. Ulu babasının saltanatının sığınağı olan dergâhına varışıyla başı yüceldi” (Ebu Bekr-i Tihranî, 2001: 65).

Kitab-ı Diyarbekriyye'de adı geçen Kargundere köyü ve akarsuyu, tahrir defteri kayıtlarına göre “Şarkî-Âmid”de bulunmakta ve bu nahiyenin coğrafi sınırları göz önünde bulundurulduğunda aynı nahiyeye sınırları içerisinde bulunan Büyükkadı köyüne uzaklığının 15 km'yi aşamayacağı açıkça görülmektedir. Diğer taraftan, Büyükkadı köyüne 2 km uzaklıktaki Şerabi (Nahırkıracı) adlı köyde Alevi mürşit ocaklarından Ağuışen Ocağı'na mensup dede ailelerinin yerleşik olduğu görülmektedir. 15 yıl öncesine kadar bu iki köyde yerleşik bulunan ve hâlen köyleriyle irtibatı kopmamış olan dede ve talip topluluklarıyla yaptığımız mülakatlarda çok eski yıllarda bu yöreye gelip yerleştikleri ve köklerinin Musul'a dayandığı bize aktarılan ortak bilgidir. Nitekim 16. yüzyıl tahrir defterlerindeki kişi adlarından da bu köylerin Türkmen ve Alevi köyleri olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde bu iki köyün etrafında farklı “Kürtçe” isimlerle adlandırılan birçok dere bulunmakta ve bu isimlendirmelerin oldukça yakın tarihli olduğu bilinmektedir. Söz konusu iki önemli Alevi mürşit ocağının birbirine yürüme mesafesindeki bu iki köye yerleşmelerinin bir tesadüf eseri olduğunu söylemek mümkün görünmediği gibi, Kargundere adı verilen köy ve derenin de bu köylere oldukça yakın mesafede olacağını tahmin etmek de yanlış olmayacaktır. Ayrıca tahrir kayıtlarında Şarkî-Âmid diye adlandırılan bu muhitin yörede yaşayan Kürt toplulukları tarafından da yakın zamana kadar (yaşlılar günümüzde de aynı adlandırmayı kullanmaktadırlar) “Türkân/Tirkân/Terkân” (Türkler/Türklerin yaşadığı bölge) şeklinde adlandırıldığı bilinmektedir. 16. yüzyıla ait tahrir defteri kayıtları üzerinde yapılacak detaylı incelemeler, bu yöredeki Alevi Türkmenlerin varlığına ilişkin önemli sonuçlar vereceği kuşkusuzdur. Nitekim Dede Garkın ve Ağuışen Ocaklarına mensup dede toplulukları bu iki köye hangi tarihte

yerleşirlerse yerleşsinler etraflarında talip toplulukları olmadan bu köyleri mekân tutmayacakları unutulmamalıdır. Kaldı ki bu iki ocağın en fazla dede ve talip topluluğuna sahip ve tarihi olarak da ilk yapılanan mürşit ocakları içerisinde yer aldıklarını göz önünde bulundurursak bu görüşün önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Diğer taraftan Alevi inancına mensup bazı âşıkların şiirlerinde Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır'daki varlığına işaret edildiğini gördüğümüz gibi, yöredeki dedelerin de geçmişte dedelik hizmetinin yanı sıra zâkirlik hizmetini de yerine getirdikleri ve içlerinde âşık olanların da bulunduğunu görmekteyiz. 19. yüzyılın sonlarıyla 20. yüzyılın başlarında yaşamış olan Süleyman Dede ve Eyüp Dede bunlar içerisinde yörede en yaygın bilinen dedelerdir. Burada makalenin kapsamını da göz önünde bulundurarak bu âşıklardan Sefil Nevruz'un deyişinde geçen bir dörtlüğe yer vermekle yetineceğiz.

Musul sahralarına bir hubca seyran

Abülaziz Dağın eylemiş mekân

Mardin Diyarbakır Ergani ilinden

Seyyid Sultan Dede Garkın görünür (Aksüt, 2013: 32).

1.1. Diyarbakır Kolunun Dede-Dede ve Dede-Talip İlişkileri Bakımından Etkinlik ve Yetkinlik Alanı

Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dede ailelerinin yakın bir zamana kadar yerleşik oldukları köyün, merkeze bağlı Büyükkadı köyü olduğu görülür. Ancak son yirmi yıl içerisinde köyde yerleşik bulunan dede ve talip ailelerinin tamamı başta Diyarbakır olmak üzere çeşitli kent merkezlerine ve yurt dışına göç etmişler ve köyde bulunan mal varlıklarını da satmışlardır. Günümüzde, çeşitli kent merkezlerine yerleşen ocak dedelerinden sadece Diyarbakır il merkezinde ikamet etmekte olan Musa Kargın, yöredeki taliplerin ikrar, kuşanma, görgü, nikâh ve cenaze gibi hizmetlerini yerine getirmektedir. Yine Diyarbakır merkezde yer alan cemvinde 2011 yılından bu yana Muharrem ayında gerçekleştirilen "Maktel-i Hüseyin Okuma" ritüelleri, Kuşanma ritüeli, Muharrem ve Bayram Cemleri düzenli olarak Musa Kargın Dede'nin önderliğinde gerçekleştirilmektedir.

Dede Garkın Ocağının Diyarbakır il sınırları içerisinde yer alan köylerde yerleşik bulunan talip toplulukları, yirmi yıl öncesine kadar Büyükkadı köyü ile yine merkeze bağlı Şerabi köyü ve Çınar ilçesine bağlı Şükürlü köylerinde ikamet etmekteydiler. Günümüzde ise bu köylerden sadece Şükürlü köyünde az sayıda Alevi inancına mensup aile kalmıştır. Bu üç köyden Diyarbakır merkeze göç eden talip toplulukları içerisinde oldukça az bir kısmı (beş-on aile) ikrar, kuşanma, yıllık görgü, nikâh ve cenaze gibi hizmetleri için bağlı oldukları ocak dedelerine başvurmakta-

dırlar. Geri kalan kısmı ise bu hizmetleri yerine getirmemektedirler. Yine söz konusu talip topluluklarının büyük çoğunluğu günümüzde Mersin, İzmir ve Bursa başta olmak üzere büyük şehirlere ve yurt dışına göç etmişlerdir. Bu talip topluluklarının hemen hemen tamamına yakını yıllık görgülerini yaptırmamaktadırlar. Dolayısıyla bağlı oldukları ocakla ve ocak mensubu dedelerle inanç merkezli bağları önemli ölçüde zayıflamıştır.

Diyarbakır il sınırları dışında ise, saha çalışmalarımız sırasında, gerek Diyarbakır ve çevresinde gerekse Şanlıurfa'nın Kıyas beldesinde gerçekleştirdiğimiz mülakatlarda, geçmiş yıllarda Şanlıurfa'nın Kıyas beldesinde yerleşik hatırı sayılır bir talip topluluğunun olduğu tespit edilmiştir. Nitekim Diyarbakır'da yerleşik bulunan ocak dedelerinin amcazâdelerinden bir aile hâlen Şanlıurfa'da yaşamaktadır.

Şanlıurfa merkeze bağlı Kıyas beldesindeki saha çalışmalarımız sırasında gerçekleştirdiğimiz mülakatlarda burada yerleşik bulunan, "Merdinliler" diye adlandırılan ve nüfuslarının bugün 2000'in üzerinde olduğu tahmin edilen talip topluluğunun Kıyas'a Mardin'in "Büyük Bektaş" ve "Küçük Bektaş" köylerinden geldikleri tespit edilmiştir. Kıyas'a yerleşen bu Dede Garkın talipleri, bağlı buldukları ocağın dedeleriyle yeniden irtibat kurmayı başarmış ve Diyarbakır'ın Büyükkadı köyünde yerleşik bulunan Dede Garkın Ocağı dedeleri Kıyas köyüne düzenli olarak gelerek buradaki talip topluluğunun hizmetlerini görmeye başlamışlardır. Bu dedelerin içerisinde hem Diyarbakır'da ikamet eden ocak mensubu ailelerin hem de Kıyas'ta yerleşik bulunan talip topluluklarının hafızalarında kalan Eyüp Dede, Büyük Mustafa Dede ve Küçük Mustafa Dede olmuştur.

Eyüp Dede'nin yaklaşık olarak 1900'lü yılların başlarından itibaren Kıyas'a gidip gelmeye başladığı anlaşılmaktadır. Eyüp Dede, kısa bir süreliğine Kıyas'a yerleşerek burada ikamet etmiştir. Eyüp Dede'nin başından geçtiğine inanılan menkıbevi bir olayla ilgili söylemiş olduğu bir deyişi de Kıyas beldesinde cemlerde zâkirler tarafından icra edilmektedir.⁴ Eyüp Dede'nin vefatından sonra 1940'lı yıllarda onun amcasının çocukları olan Büyük Mustafa Dede ve Küçük Mustafa Dede Kıyas'a gidip gelmeye devam etmişlerdir. Küçük Mustafa Dede'den sonra çocuklarından ve torunlarından Kıyas'a yerleşip kalanlar olmuşsa da onlar yolu sürdürmemişler ve bu sebeple yöredeki talipler, Diyarbakır'daki ocakla irtibatları da kopunca Hacı Bektaş'taki Çelebilere bağlanmışlardır.

Diğer taraftan, Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dedelerin bize aktardıkları bilgiler arasında Eyüp Dede'nin Kıyas dışında, Dersim ya da Malatya civarından olduğunu tahmin ettikleri Ali Şan Dede'nin yanına da düzenli olarak gidip geldiği bilgisi de bulunmaktadır. Dede Garkın Ocağı'nın yetkinlik alanı göz önünde bulundurulduğunda söz konusu yörenin Malatya civarı olması daha güçlü bir olasılıktır. Hem Dede Garkın Ocağı'nın Malatya'daki varlığı hem de Malatya ci-

varındaki ocakların nerdeyse tamamına yakınının Erdebil Süreği'ne tabi olmaları bu olasılığı desteklemektedir. Ali Şan Dede ile Eyüp Dede arasındaki bağın ise ocaklar arası hiyerarşik bir bağ ya da ortak ocak mensubiyetine dayalı bir bağ mı olduğu ise belirsizdir.

1.2. Diyarbakır Koluna Ait Belgeler

Dede Garkın Ocağı'na ait siyadetnâme, şecere ve icazetnâme gibi belgeler üzerine en geniş kapsamlı çalışma Ahmet Yaşar Ocak tarafından yapılmıştır. Ocak, Dede Garkın Ocağı ile ilgili bu müstakil çalışmasında "Garkın" adının mahiyeti, Dede Garkın'ın kimliği, Dede Garkın'ın ve ocağın Vefailik ile ilgisi, Garkın'a bağlı oymaklar ve topluluklar gibi konulara şecere ve icazetnâmeler üzerinden önemli ölçüde açıklık getirmiştir. Söz konusu çalışmada, Dede Garkın Ocağı'na ait bu belgeler üzerinden, ocağın daha önceden gözden kaçan Ebu'l Vefâ ve Vefâiyye Tarikatı ile ilişkisi üzerinde durulmuş ve Menâkıbu'l-Kudsiyye Fi Menâsibi'l-Ünsiyye ile mevcut literatür üzerinden bu görüş desteklenerek pekiştirilmiştir (Ocak, 2011, 12-73).

Bizim saha çalışmalarımızda, Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dede ailelerinin şahsi arşivlerinden alarak Türkçeye çevirdiğimiz iki belgeden ilki, dede ailesinin soy ağacını gösteren h. 19 Ramazan 954 (m. 2 Kasım 1547) tarihli şeceredir. İkinci ise şecereden ziyade, bir yol erinin ya da pirin görevlendirilmesini tasdik eder nitelikte, icazetnâme ya da hilafet icazetnâmesi diye adlandırılabilir türde bir belge olup h. Rebiülevvel 962 (m. Ocak/Şubat 1555) tarihli dir.⁵ Her iki belgede dikkat çeken önemli husus "Dede Garkın", "Garkın" ve "Ebu'l Vefâ"ya da "Vefâiyye" sözcüklerine yer verilmemiş olmasıdır. Bunun yanında, şecerenâmede iki defa "Numan" ismi zikredilmektedir. Ancak bu ismin zikredildiği sıralama, A. Yaşar Ocak tarafından incelenen belgelerdeki Dede Garkın'ın asıl ismi kabul edilen "Numan" adının geçtiği kısımlarla birebir tutarlılık göstermemektedir. Söz konusu tutarsızlıkların birçok şecere için geçerli olduğu bilinen bir gerçektir. Bu durum belgelerde adı geçen kişilerin aynı kişiler olmayacağını gösterebileceği gibi, belgeyi düzenleyen nakibüleşrafların özensizliği olarak da düşünülebilir. Ocak tarafından incelenen icâzetnâmelerden h. 952 (m.1545) tarihli belgede, "Bayram Dede" adlı bir şahsın halife olarak görevlendirilmesi konu edilmektedir. Makalemize konu olan şecerenâme h. 954 (m.1547) tarihli olup "Seyyid Bayram" oğlu "Seyyid Ahmed" in nesebini doğrulamak için düzenlenmiş bir belgedir. Diğer taraftan, söz konusu iki belge arasında geriye doğru silsile sıralamasında ise farklılıklar vardır. Ocak tarafından yayımlanan belgede "Bayram Dede" nin babası "Hasan Dede" olarak yazılmıştır. Elimizdeki şecerenâmede ise "Seyyid Bayram" ın baba ve dede isimleri sırasıyla "Ahmed" ve "Numan" olarak yazılmış olup, "Seyyid Numan" ın babasının ismi "Seyyid Hasan" olarak zikredilmiştir.⁶

Her iki belgenin yazım üslubu, kullanılan sözcükler ve ifadelerden belgelerin Alevi inanç sistemi içerisinde oluşmuş “Seyyidlik” ya da “Dedelik” şecerênâmesi ve icâzetnâmesi oldukları açıkça anlaşılmalıdır. Bununla birlikte, şecerênâmede “Belh” şehrine vurgu yapılması dikkat çekicidir. Bilindiği gibi Belh, bir dönem önemli Türk mutasavvıflarına ve âlimlerine ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca şecereyi düzenleyen ve tasdik eden nakibüleşrafların Kerbelâlı olduklarını vurgulamaları belgenin büyük bir olasılıkla Kerbelâ’da düzenlenip tasdik edildiğini göstermektedir.

Söz konusu iki belgeden bilhassa hilafet icâzetnâmesi türünde olanın sahihliğine dair önemli bir ipucu da belgede yer verilen şu satırlardır: “Bu kutlu vakitlerde **Diyarbakırlı** Keskin oğlu Derviş Pîr Kulu Küçük Ali oğlu Derviş Musa, kendinden geçip yürümekle yollar aşındırarak hizmete gelmiştir. Başı gözü üstüne”. Bu satırlarda icâzetnâmenin verildiği kişinin Diyarbakırlı olduğu açıkça ifade edilmiştir. İcâzetnâmenin üzerinde yer alan tarih ile aynı dönemde yöredeki Alevi nüfusunun yoğunluğu tahrir defterlerindeki kayıtlarla örtüşmektedir. Belgeyi şahsi arşivinden aldığımız Dede Garkın Ocağı’na mensup dede ailesinin hâlen Diyarbakır’da ikamet ediyor olması, Büyükkadı köyü nüfusuna kayıtlı olmaları ve yörede ciddi bir talip topluluğuna sahip olup diğer Alevi ocaklarınca itibar görmeleri de bu tezi desteklemektedir.

2. Dede Garkın Ocağı’nın Diyarbakır Koluna Ait Belgelerin Edebî Analizi

Hilâfet icâzetnâmesi içerisinde hem manzum hem de mensur parçalar vardır. Manzum parçalarda aruz vezninin kullanıldığı görülür. Mensur parçalarda ise nesrin kafiyesi secinin ustalıklı kullanıldığı yerler vardır. Bu durum metnin tarihî ve inançsal öneminin yanı sıra edebî bir hüviyet de kazanmasını sağlamıştır. Bu yönüyle icâzetnâme, edebî bir metindir.

Hilâfet icâzetnâmesi, Arapça-Farsça mülemma bir yapı göstermektedir. Metin içerisindeki manzum parçaların dili Arapça ve Farsçadır. Bu parçalar incelendiğinde, her birinin aruz vezniyle yazıldığı görülür. Belgedeki manzum parçaları sırasıyla inceleyecek olursak şu sonuçlara varırız:

Manzum parçaların ilki Farsçadır. Bu kısımda, Hz. Peygamber’in “Kerbela’ya gitmiş kimsenin cehennem ateşiyle ne işi olur?” hadis-i şerifi manzum olarak söylenmiştir:

În nükte Resûl bârhâ güft
Der-şân-ı şehîd-i Kerbelâ güft
Ân-râ ki be-Kerbelâ güzârest
Bâ-âteş-i dūzaheş çi kârest

Parça, aruzun “mef‘ülü / mefâ‘ilün / fe‘lün” kalıbıdır. aa / bb şeklinde, mesnevi nazım şeklinin kafiye biçimiyle kafiyeleşmiştir.

İkinci manzum parça Arapça – Farsça mülemma olarak söylenmiştir. Tevhîd inancına uygun olarak yazılan parçada, Allah’ın birliği vurgulanmış, kul aklının, Onun kemâlindeki derinliğe eremeyeceği ifade edilmiştir:

Sübhâne men tahayyare fî zâtihî sevâh
Fehm-i hîred be-künh-i kemâleş ne-bürde râh
Ez-mâ kıyâs-ı sâhat-i kudseş çünân ki bûd
Mûrî küned mesâhat-i gerdûn zi-ka‘ r-ı çâh

Bu parçanın vezni “mef‘ülü / fâ‘ilâtü / mefâ‘ilü / fâ‘ilün”dür. Kafiyeleşmesi aaxa şeklindedir. İlk mısra Arapça, diğer üç mısra Farsça yazılmıştır.

Üçüncü parçada Huneyn’deki ilahi yardımdan söz edilmektedir. Parça Farsçadır. Aruzun “mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır. “Huneyn’de herkese nasip olan ne devlettir! Ne din ve dünya mutluluğudur, ne İlahî yardımdır!” şeklinde tercüme edilebilecek parça şöyledir:

Çi devletî ki müyesser şevved Huneyn heme-râ
Zihî sa‘ âdet-i dünyâ vü dîn zihî tevfiķ

Dördüncü parçalar dua ve öğüt mahiyetindedir. İki ayrı beyitten oluşan bu manzum kısımların ilkinde, iyi insanların yaptıkları iyiliklerin boşa gitmeyeceği ifade edilmiştir. İkinci beyitte ise yüce imamların türbelerini ziyaret etmenin makbuliyeti ve bunun mükâfâtının eninde sonunda verileceği anlatılmıştır. Parçadaki ilk beytin vezni “mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün” şeklindedir. İkinci beyit ise “fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün” vezniyle yazılmıştır. Söz konusu beyitler şöyledir:

Ĥudâ zâyi‘ nemî gerdâned ecr-i nîk-kârân-râ
Der-în mezra‘ büved ârî nikûkârî nikû kârî
Her ki bâ-zâyir-i ravzât küned hem-râhî
Bî-şek ü şübhe büved ravza-i Rıdvan cāyeş

Şecerenâme özelliği gösteren birinci belgede de manzum bir mısra vardır. Mısra, “mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır:

Bibîn taķâvet-i reh ez-kücâst tâ-be-kücâ

2.1. Secili Kısımlar

Hem şecerenâmede hem de hilâfet icâzetnâmesinde, hamdele ve salvele kısımları Arapça yazılmıştır. Bu kısımların hemen ardından, “faslu’l-hitâb” mahiyetindeki “ammâ ba’d” kısmıyla birlikte Farsça yazılan bölüme geçilmiştir. Her iki belgenin Farsça kısımlarında seci sanatının iç içe geçmiş güzel örneklerine rastlanır. Secili anlatım sayesinde belgelerin dili de akıcılık kazanmıştır.

Seci; lügatte, güvercin ve kumru gibi kuşların nağmelerini tekrarlamak suretiyle ötmelerine verilen addır (Tâhirü’l-Mevlevî 1994: 131). “Nesrin kâfiyesi” adlandırmasıyla bilinir. Türk Edebiyatı’nda asırlar boyunca kullanılmış bir sanatlı ifade biçimidir. Özellikle münşeat tarzı metinlerin vazgeçilmezi olan secinin en güzel örneği Sinan Paşa’nın (ö. 1486) “Tazarrunâme” adlı eseridir. Seci, nesirdeki tekdüze anlatım tipini kırdığı ve ifadeyi sanatlı bir hâle getirdiği için birçok nesir yazarı (nâsir / münşi) tarafından tercih edilmiştir.

Seciler yapılarına göre dört kısma ayrılır: Sec’-i mutarraf, Sec’-i mütevâzî, Sec’-i murassa, Sec’-i mütevâzin (Köksal 2012: 24). Belgelerde bu dört kısma uygun parçalar bulunmaktadır. Metindeki seci yapıları her ne kadar iç içe geçmiş olsa da, seci yapılarını ayrı ayrı örneklendirmeyi uygun bulduk. Metinde geçen seci yapıları ve örnekleri şöyledir:

2.1.1. Sec’-i mutarraf: “Mutarraf”, “taraflanmış, iki tarafa ayrılmış” anlamına gelir. Seciyi oluşturan kelimelerin revî (kâfiye) harflerinin aynı, vezinlerinin farklı olduğu seci türüdür (Köksal 2012: 24). Çalışmaya konu edilen metinlerde bu seci yapısına uygun seci örnekleri vardır. Aşağıdaki örneklerde altı çizili ve italik kelimeler ayrı ayrı mutarraf seciye uygun örneklerdir:

ravza-i muḳaddes ve merḳad-i aḳdes

ḳüzât-ı İslâm ve ‘ulemâ-yı a‘lâm

efrâd-ı ṭabaḳât-ı ümem ve aṣnâf-ı ṭavâ’if-i Benî Âdem ez-Türk ve Deylem ve ‘Arab ve ‘Acem

ez-muḫibbân u mütâbi‘ân-ı ḥânedân-ı *nübüvvet* ve düdmân-ı *velâyet* ü *imâmet*

levâzım-ı *ḥıdmetkârî* ve merâsim-i *ḥürmetdârî*

in‘âmât u ikrâmât ve hedıyyât u ‘aṭıyyât

bâ‘iṣ-ı devlet-i dâreyn ve bânî-i kerâmet-i menzileyn

kemer-i ḥıdmet ü ṣedde-i meveddet

mücib-i necâbet-i ‘uḳbâ ve ref‘-i derecât-ı dünyâ

ḥayl-i zāyirān ve ez-cümle-i mu' teḫidān-ı in zümre-i 'ālī-şān
ḥānedān-ı velāyet-nişān
semere-i şecere-i nübüvvet ve nūr-ı ḥadīka-i velāyet ve nūr-ı ḥadka-i
imāmet

leb-bestegān-ı melā'ik-mekān
ser-çeşme-i erbāb-ı tarīḫ ve ser-menzil-i aşḥāb-ı taḥkīk
vazīfe-i erbāb-ı dīn ü devlet ve aşḥāb-ı 'izz ü miknet
'ālī-ḥazret-i siyādet ü neḫābet-penāh-ı sa'ādet ü rif'at-destgāh-ı
ma'ālī-intibāh

mihr-i sipihr-i siyādet ü iḥsān āfītāb-ı āsumān-ı neḫābet ü 'irfān
mu' azzez ü mükerrrem ve muvaḫḫar u muḡtenem
āsītāne-i muḫaddese vü ravza-i muṭahhara

2.1.2. Sec'-i mütevāzi: Mütevāzi, “birbiriyle dengeli bir uyumu olan seci yapılarıdır. Seciyi oluşturan kelimelerin hem revî (kafiye) harfi hem de vezince aynı olduğu seci türüdür (Köksal 2012: 24-25). İncelediğimiz şecerename ve hilâfet icâzetnâmesi belgelerinde bu yapıya uygun seci örnekleri vardır:

sebîl-i ecille-i sādāt-ı 'izām ve nuḫabā-yı kirām
ḥıdmet-i sādāt-ı 'izām ve nuḫabā-yı kirām
dür-i dürc-i merace'l-baḫreyn seyyidü'l-kevneyn
şāh-ı sipāh-ı şehādet ve āfītāb-ı sipihr-i sa'ādet
āsītāne-i muḫaddese vü ravza-i muṭahhara
incāḥ-ı meṭālib ve is'āf-ı me'ārib
mu' azzez ü mükerrrem ve muvaḫḫar u muḡtenem
zamāyir-i münire-i erbāb-ı elbāb u ḥavāṭır-ı müstetire-i aşḥāb-ı ādāb
ḥulūd-ı ḥaşmet ü nuşüb-ı übbehet
ḥıdmet-i sādāt-ı 'izām ve nuḫabā-yı kirām
ke's-şemsi vāzīḥ ve ke's-şubḥi lāyīḥ

2.1.3. Sec'-i murassa: Murassa, “süslü, süslenmiş” demektir. Seciyi oluşturan kelimelerin revî (kafiye), vezin ve sayı bakımından birbirine uygun olduğu seci türüdür. İncelediğimiz metinlerde bu seci yapısına uygun örnekler vardır:

cihet-i mü'minîn ü mü'minât ve müslimîn ü müslimât

sebeb-i tahrîr-i in suṭūr-ı vâfirü's-sürür ve mücib-i raḳam-ı in ḥuṭūr-ı fâ'izü'n-nür

gürüh-ı bâ-şüküh

2.1.4. Sec'i mütevâzin: Mütevâzin, “düzgün, düzenli, vezinli” demektir. Seciyi oluşturan kelimeler arasında, kafiye birliği olmaksızın sadece vezin birliği ile yapılan seci türüdür (Köksal 2012: 26). İncelediğimiz metinlerde bu seci yapısına uygun örnekler vardır:

efrād-ı ṭabaḳāt-ı ümem ve aṣnāf-ı ṭavā'if-i Benī Ādem

incāḥ-ı meṭālib ve is'āf-ı me'ārib

Sonuç

Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna ait şecerenâme ve hilafet icâzetnâmesi türündeki iki belge, yöredeki Alevi varlığının tarihinin çok eski yıllara dayandığının önemli bir göstergesidir. Nitekim belgelerin düzenlendiği tarihler göz önünde bulundurularak yöreye ait tapu tahrir defterleri incelendiğinde bu belgelerin sahihliğini doğrular nitelikte bulgulara erişilmektedir. Bu meyanda makale, resmî ve şahsi arşivlerdeki belgelerin gerek tapu tahrir defterleriyle mukayeseli incelenmesinin gerekse de saha çalışmaları merkezli sözlü gelenekten de beslenerek değerlendirilmesinin Alevi inanç sistemi ve ocak yapılanması ile ilgili önemli bilgi ve bulgular ortaya koyacağını bir kez daha göstermiştir. Bu bilgi ve bulgular tarihi süreç içerisinde ocağın oluşumuna ve gelişimine ışık tutmasının yanı sıra, Alevi ocaklarının dede-dede hiyerarşisi ve dede-talip ilişkisi bakımından ritüelik bağlarının ve yapılanmalarının aydınlatılmasına da önemli katkılar sağlayacaktır.

Diğer taraftan, gerek şecerenâme gerekse de hilafet icâzetnâmesini edebi açıdan tahlil ettiğimizde, her iki belgede dört seci tipinden de örnekler olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, bu belgelerin belli bir estetik kaygı gözetilerek yazıldığını söylemek mümkündür. Müellif, anlatımını etkili kılmak ve dikkat çekmek için böyle bir anlatım yoluna başvurmuştur. Böylece yazdığı belge, tarihî bir belge olmasının yanı sıra edebî bir kimlik kazanmıştır.

Sonnotlar

- ¹ Tarihi süreç içerisinde ocakların yapılanmaları hakkında ayrıntılı literatür analizi ve ilk dönem (evre) yapılanan Alevi ocakları hakkında bk. Ersal, 2012: 178- 192; 2016: 67-82.
- ² Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır kolundan bahseden kaynaklar için bk. Aksüt, 2009; 2013; Taşgın, 2006; 2009: 209-223.
- ³ 1518 yılı Tahrir Defterinde Büyükkadı köyünün durumunu gösteren sayfanın fotoğrafı için bk. Ek-7.

- ⁴ Söz konusu anlatma ve deyiş için bk. Akın, 2011: 77-81.
- ⁵ Uzun yıllar şahsi arşivinde tutarak koruduğu bu belgeleri bizimle paylaşarak bilim dünyasının istifade etmesine katkı sağlayan Dede Garkın Ocağı Diyarbakır Kolu dedelerinden Musa Kargın'a teşekkür ederiz.
- ⁶ Söz konusu icâzetnâme ve içerisinde geçen isimler için bk. Ocak, 2011:223-224.

Kaynakça

- AKIN, B. (2011). *Diyarbakırlı Türkmen Alevi Âşıklar*. Köln/Almanya: Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- AKSÜT, H. (2009). *Aleviler Türkiye-İran-İrak-Suriye-Bulgaristan*. Ankara: Yurt Yayınları.
- AKSÜT, H. (2013). *Mezopotomya'dan Anadolu'ya Alevi Erenlerinin İlk Savaşı (1240) Baba İshak*. Ankara: Yurt Yayınları.
- Ebu Bekr-i Tihranî. (2001). *Kitab-ı Diyarbekriyye*. (çev. Mürsel Öztürk), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ERPOLAT, S. (2014). Tahrir Defterlerinde Diyarbekir Vilayetindeki Türkmen-Alevi Varlığı. *Orta Çağ Anadolu'sunda Bir Türkmen Şeyhi Dede Garkın Uluslararası Şanlıurfa Sempozyumu Bildirileri 25-27 Mayıs 2010 Şanlıurfa*, ss. 323-341, İstanbul: Önsöz Yayıncılık.
- ERSAL, M. (2012). Çubuk Havzası Alevi Ocakları Bağlamında Alevi İnanç-Dede Ocaklarının Teşkilatlanması Üzerine Bir Değerlendirme. *II. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu, 23-24 Ekim 2010, Ankara, İstanbul*: Horasan Yayınları, ss. 178- 192.
- ERSAL, M. (2016). *Alevilik: Kavramlar ve Ocak Sistemi -Çubuk Havzası Örneği-*, Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları Araştırma Dizisi: 25.
- KÖKSAL, M. F. (2012), "Seci", *Klasik Dönem Osmanlı Nesri* (Cihan Okuyucu ve Ahmet Kartal ile birlikte), Kesit Yay: İstanbul, 21-33.
- OCAK, A. Y. (2011). *Ortaçağ Anadolu'sunda İki Büyük Yerleşimci (Kolonizatör) Derviş Yahut Vefâiyye ve Yeseviyye Gerçeği: Dede Garkın ve Emirci Sultan (13. Yüzyıl)*. Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları.
- Tahirü'l-Mevlevî (1994), "Sec", *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 131-133.
- TAŞĞIN, A. (2006). *Türkmen Aleviler*. Ankara: Ataç Yayınları.
- TAŞĞIN, A. (2009). Safevi-Osmanlı Savaşı'ndan İtibaren Dini Söylemin Siyasal Propaganda Aracı Olarak Kullanılması: Dede Kargın Örneği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Araştırma Dergisi*, S. 49, ss. 209-223. 998 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Diyar-ı Bekr ve Arap ve Zü'l-Kadiriyye Defteri-I 937/1530. (1998). Ankara: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Kaynak Kişi Dizini

Abbas Önen (1950), Bismil Diyarbakır Üniversite, İmam Zeynel Abidin Ocağı Dedesi.

Ali Özel (1948), Şanlıurfa, Yüksekokul, Baba, Sarı İsmail Ocağı Mensubu.

Aşır Güleç (1935), Kısas Beldesi Şanlıurfa, İlkokul, Kapıcı, Talip.

Aziz Güçlü (1951) Seyithasan (Bakacak) Köyü Bismil Diyarbakır, İlkokul, Âşık-Talip.

Cafer Açıkgöz (1956), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Lise, Talip-Rehber.

Cemil Akcan (1959), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Lise, Talip.

Cuma Kargın (1951), Büyükkadı Köyü Diyarbakır Üniversite, Dede Garkın Ocağı Mensubu.

Eren Açıkgöz (1982), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Ortaokul, Sofracı/Talip.

Fehmi Salık (1937), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Eğitim Enstitüsü, Zâkir/Talip.

Fidoş Kargın (1933), Seyithasan (Bakacak) Köyü Bismil Diyarbakır, İlkokul, Dede Garkın Ocağı Mensubu.

Gönül Açıkgöz (1966), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Ortaokul, Ocakçı/Talip.

Gönül Kargın (1971), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Lise, Dede Garkın Ocağı Mensubu.

Hasan Baykut (1961), Türkmenhacı Köyü Bismil Diyarbakır, Beyazıdı Bostan Ocağı Dedesi.

Hidayet Ulugerçek (1947), Şerabi Köyü Diyarbakır, Üniversite, Ağuiçen Ocağı Dedesi.

İbrahim Göncü (1938), Kısas Beldesi Şanlıurfa, İlkokul, Sarı İsmail Ocağı Dedesi.

Mehdi Kaygusuz (1961), Ulutürk (Darlı) Köyü Bismil Diyarbakır, Lise, İmam Zeynel Abidin Ocağı Dedesi.

Mehmet Acet (1954), Kısas Beldesi Şanlıurfa, Lise, Âşık-Talip.

Mithat Ok (1937), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Lise terk, Talip.

Musa Kargın (1966), Büyükkadı Köyü Diyarbakır Lise, Dede Garkın Ocağı Dedesi-Âşık.

Sefer Acet, (1928), Kısas Beldesi Şanlıurfa, İlkokul, Talip.

Sultan Kargın (1927), Büyükkadı Diyarbakır Okuma yazma bilmiyor, Dede eşi.

Umur Kargın (1971), Büyükkadı Köyü Diyarbakır, Üniversite, Dede Garkın Ocağı Mensubu.

Ekler

EK 1: H. 19 Ramazan 954 / m. 2 Kasım 1547 Tarihli Şecerenâmenin Türkçesi

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla başlarım

(Âyete'l-Kürsi duası)

Ebî Abdillâh e'l-Hüseyn

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in, Hz. Peygamber'in soyundan gelme belirtileri saçan nurlarla örtülü mukaddes ve yüce eşiklerinden. Hamd (övgü), insanı çamurdan yaratan ve onun neslini "temiz bir sudan" çoğaltan yüce ve aziz Allah'a mahsusdur. Vasfediciler onun sıfatlarını idrâk edemezler, vehimler (düşünce ve anlayışlar) O'nun marifetinin özüne vâkıf olamazlar. O, kendisini vafettiği üzere, Vâhid (tek), Samed, Lem-yelid (Doğmamış), Lem-yüled (Doğurulmamış), hiçbir eşi ve benzeri olmayan Allah'tır. Onun birliğine ortak yoktur. Salât ve selâm nebisi, habîbi ve safisi, yeryüzünde ve gökyüzünde mevcut bütün yaratılmışların üzerine fazilet bakımından üstün kıldığı Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olsun. Onun mertebesine bir kimse yükselmedi, vasfedenden (ler) onu vasfedemedi. O ve Ehl-i Beyti bütün yaratılmışların üzerine daha efdal kılındı. Allah, onları açık birer delil kıldı. Onları imametle sağlam kıldı. Onları, dalaletten çıkarıcı olmak üzere birer yıldız kıldı. Onların faziletini, nebisinin diliyle açıkladı. Konuşan kitabında (Kur'ân), sadık peygamberinin dilinden onları sevmeyi kullarına farz kıldı. Şöyle ki buyuruyor: "De ki ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum (Kur'ân-ı Kerîm, Şûrâ 42/23)".

Hz. Peygamber'i - Allah'ın övgüsü O'nun ve ailesinin üzerine olsun - muhabbetiyle emniyete aldı. Ailesine hürmet etmeyi ve onlara yakın olmayı mecbur kıldı.

Gelelim konumuza. Mutluluk verici bu satırların yazılma sebebi ve nurla feyizlenmiş bu harflerin dizilme gereği şudur: Yol gösterici imamların ziyaret edilmesi "urvetü'l-vüskâ (kopmayan sağlam kulp) (Kur'ân-ı Kerîm, Bakara 2/256)" gibi borçtur. Yakîn (bilme) yolunun önderleri olan karanlığı aydınlatıcı kandillerin (imamlar) yanına gidip gelmek / onlara sınıksız bağlanmak, iki cihan mutluluğuna sebep olur ve iki menzildeki (dünya ve ahiret) kerametlerin kurucusudur / yapıcısıdır. Her kim Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyti'ne sevgi duyma şeddini ve onlara hizmet kemerini can u gönülden bağlarsa kendini Sidre mertebesindeki yüce eşikleri öpmeye eriştirir. Dahası kendini ziyaretçiler topluluğundan ve bu şanı yüce zümreye bağlı olanlardan bilir. (Bu durum) her halükârda ahiret şerefine ve dünyadaki derecenin artmasına

sebepl olacaktır. Bilhassa haseben ve neseben bu derecesi yüksek silsileye ulaşan ve kendilerini veliliğın göründüğü bu ocağın soyundan bilen yüce zümre.

Yola bağıllık nereden nereyedir, gör bakalım.

Bunun üzerine, ziyaretçilerin dayanağı Seyyid Ahmed bin Seyyid Bayram baş açık yalın ayak kendini Garviyye, Kâzımıyye ve Askeriyye'nin mukaddes kabirlerini saygıyla ziyaret etme şerefi için, özellikle de şehitlik ordusunun komutanı, mutluluk göğünün güneşi, peygamberlik ağacının meyvesi, velilik bahçesinin nuru, imamlık duvarının nuru merace'l-bahreyn (iki denizin kavuşması, Kurân-ı Kerim, Rahman 55/19) inci kutusunun incisi, iki âlemin seyyidi, doğunun ve batının imamı [Ebî Abdullah e'l-Hüseyn'in] temiz kabrine ve mukaddes eşğine erıştirmiştir. (Orası) meleklerle aynı makamdaki ağzı bağlanmışların (mübarek ölülerin) ırmağı, yol ehlinin pınar başı ve tahkik erbabının ana durağıdır. (Orada) kendi nesep silsilesinin açıkça görünmesini ve davasının kalıcı olup amaca ulaşmasını yalvara yakara rica etti. Yüce seyitlerin ve aziz nakiplerin hizmetiyle şereflendi ve baş tacı edilip, seyitlik iddiasında bulundu. Davasına bağılı olarak çok eski bir soyağacı (şecere) onun için sağlam bir delildi. Ortaya koyup içeriğinin sıhhatli olduğunu açıkça gösterdi, "Şahitliği de gizlemeyin. Kim şahit olduğu şeyi gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır (Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/283)" âyeti gereğince talepte bulunurken (bu şecere) talebine şahit gösterildi.

Müderres Mevlâna Türâbî ve Bâli Dede ve mukaddes tekkenin firâşı Vehbizâde? şehadet verdiler ki bu o bahsedilen seyidin şeceresidir. Adı geçenin seyitliği güneş gibi açık ve sabah vakti gibi belirgin ve parlaktır. Kendi memleketinde seyitlikle meşhurdur. Bu takdiri dile getirdikten sonra şöyle yazmak gerekir: Abdîmenâf oğlu Hâşim oğlu Abdulmuttalib oğlu Ebû Tâlib oğlu garip sırlara mazhar olan ve sırları ortaya çıkaran, müminlerin emiri, sıddıkların öncüsü, müslümanların önderi, doğunun ve batının efendisi, âlemlerin nuru, doğunun yol göstericisi, batının nuru, daima gâlip Allah'ın aslanı Ebi'l-Hasen Ali oğlu Ebû Abdullah e'l-Hüseyn oğlu Mekke ve Medine'nin imamı Zeynel Âbidin oğlu Seyyid Hüseyin'i-l-Asgar oğlu Seyyid Ubeydullâh e'l-A'rec oğlu Seyyid Caferü'l-Hüccet oğlu Seyyid Hüseyin e'l-Belhî oğlu Seyyid Ebû Muhammed e'l-Hasan oğlu Seyyid Ebu'l-kâsım Ali oğlu Seyyid Ubeydullâh Ebû Aliyyi'l-Evvel oğlu Seyyid Ebu'l-Hasen Muhammedü'z-Zâhir oğlu Belh nakibi Seyyid Abdullâh e's-Sânî oğlu Belh nakibi Seyyid Ebû Tâlib e'l-Hasen oğlu Seyyid Ebu'l-Hasen Aliyy-i Belhî oğlu Seyyid İsmâil Tirmizi oğlu Seyyid Sultân oğlu Seyyid Numân oğlu Seyyid Mahmûd oğlu Seyyid Ziyâde oğlu Seyyid Seyehân oğlu Seyyid Hüseyin oğlu Seyyid Abdullâh oğlu Seyyid Hasan oğlu Seyyid Numân oğlu Seyyid Ahmed oğlu Seyyid Bayram oğlu Seyyid Ahmed.

Bu şekilde açıklığa kavuştu ve kabul derecesine ulaştı (kabul edildi). Din erbabının ve saygın kimselerin görevi şu ki adı geçen (Seyyid Ahmed) hangi memle-

ket, mezar, tekke, zaviye ve mescide varırsa onun mübarek ayak başışının kıymetini bilsinler. Saygı ve hürmet inceliklerinden tek bir inceliği gözden kaçırmayınlar. Hz. Peygamber'in şu hadisi gereğince ki "Soyuma saygı gösteren bana saygı göstermiş oldu. Onlara ihanet eden bana ihanet etmiş oldu". Hz. Peygamber böylece tasdik etti. Kim bu temiz soyun silsilesine (şeceresine) ulaşırsa onun nesebi hususunda akıll sahiplerinin şüpheye düşmemesi gerekir. Bütün dünya onu seyit bilir / bilsin ve gerekli riayeti gösterir / gösterebilir. Çünkü "Muhakkak ki Allah iyilerin davranışlarını boşa çıkarmaz, (Kuran-ı Kerim, Hûd 11/115)". Bunu, 954 senesi mübarek Ramazan ayının on dokuzunda yazdı. (19 Ramazan 954 / 2 Kasım 1547).

Aliyyü'l-Belhî'ye ulaştı. Onun nesebi sahihtir, soyu yücedir. Gani Allah'ın fakir kulu, Kerbelâ'lı Hüseyin'in soyundan Müsâid yazdı.

Nesep kitaplarında ve onun dışındakilerde muhakkak ki Ubeydullâhu's-Sânî oğlu Hüseyin oğlu Aliyyü'l-Belhidir. Onun soyu devam etmiştir. Ulaşan şeceresine göre onun nesebi sahihtir, soyu yücedir. Bunu kullar içinde Allah'ın rahmetine en muhtaç olan Sultân ibni İdrîsî'l-Haseneyn e'l-Müseviyyi'l-Kerbelâyî Lutfullah yazdı. Hamd Allah içindir.

Der-kenâr:

Şeceresine ulaşıldığında Aliyyü'l-Belhî bin Hüseyin bin Ubeydullâhi's-Sânî'nin soyunun eski olduğu anlaşıldı ve buna itimat edildi. Buna göre nesebi temiz, soyu yücedir. Bunu Allah'ın kullarının en muhtacı Gıyâseddin e'l-Hüseyinî'l-Hâirî yazdı.

EK 2: H. 19 Ramazan 954 / m. 2 Kasım 1547 Tarihli Şecerenâmenin Transkripsiyonlu Metni

Bismillehirrahmânirrahîm

(Besmeleden sonra kenarda Âyete'l-kürsî yazılı)

Hażret-i Ebî ' Abdillâh e'l-Hüseyin.

Mine'l-'atebeti'l-'aliyyeti'l-muqaddeseti'l-Haseneyn.

Huffet bi'l-envâri'l-necâbetihî ve'l-âşâri'n-Nebeviyye.

e'l-Hamdü li'llâhi'llezî hâlağa'l-insâne min-ţîni ve ca'ale neslehü min-sülâletin min-mâ'-i ma'în celle celâluhü ve 'azzeme sultânuhu lâ-yüdrîkehu'l-vâşifün şifatehü ve lâ-tebellâğa'l-evhâm künhe ma'rifetihî hüve kemâ vaşafa nefsehü İlâhen vâhiden Şameden Lem-yelid ve Lem-yüled ve Lem-yekün lehü küfüven ehad. Vahdehü lâ-şerike leh. Ve's-şalâtu ve's-selâm 'alâ Nebiyyihî ve şafiyihî ve habîbihî Muhammed ellezî fađđalahu 'alâ cemî' i halkihî min-ehli's-semâvât ve'l-arzihî fażlan. Lâ-yesmü' ehadu ve lâ-yebلاغuhu vâşifu. Ve fuđđile bihî ehle beytihî ve 'alâ cemî' i'l-enâm ve

ca‘alehüm e’l-ḥüccetü’l-bāligatü ve eyyedehüm bi’l-imāmeti fe-ca‘alehüm nücümü’l-arzi yehtedi bihim mine’d-ḍalāleti. Ve ebāne fażluhum ‘alā-lisāni nebiyyihī. Ve faraža ‘ale’l-‘ubbādi muḥabbetehum fī-kitābi’n-nāṭıḳ ‘alā-lisāni nebiyyihī’ş-şādıḳ ḥayṣü yeḳülü celle min-ḳā’ilin: Ḳul lā-es’elüküm ‘aleyhi ecran illa’l-meveddete fī’l-ḳurbā.

Fe-emine’n-nebiyye - şalla’llāhu ‘aleyhi ve ālihī bi-ḥubbihim ve ḥaşse ‘ale’t-taḳarrübi ālihim - fī-birrihüm.

Ammā ba‘d. Sebeb-i taḥrīr-i ĩn suṭūr-ı vāfirü’s-sürür ve mücib-i raḳam-ı ĩn ḥuṭūr-ı fā’izu’n-nūr ān ki ziyāret-i e’imme-i hüdā ke-‘urveti’l-vüṣṣā deynend. Ve mülāzemet-i meşābih-i dücā ki hādiyān-ı sübül-i yaḳinend bā’ iş-i devlet-i dāreyn ve bānī-i kerāmet-i menzileynest. Ve her ki kemer-i ḥıdmet ü şedde-i meveddet-i Ehl-i beyt-i Nübüvvet be-miyān-ı cān beste ḥod-rā be-mülāşeme-i ‘atıyyāt-ı ‘āliyāt-ı Sidre-mertebāt resāned. Ve ḥod-rā ez-ḥayl-i zāyırān ve ez-cümle-i mu‘teḳidān-ı ĩn zümre-i ‘ālī-şān dāned. Her-āyine mücib-i necābet-i ‘uḳbā ve ref’-i derecāt-ı dūnyā ḥ’āhed būd. Ve ḥuşūşan gürüh-ı bā-şüküh ki silsile-i ḥaseb ve’n-neseb bedīn ḥazarāt-ı ‘āle’d-derecāt mī resānend ve ḥod-rā ez-sülāle-i ĩn ḥānedān-ı velāyet-nişān mī dānend.

Bibīn taḳāvet-i reh ez-kücāst tā-be-kücā

Binā ber-ĩn ‘umdetü’z-zā’irın Seyyid Aḥmed bin Seyyid Bayram ziser-gerde ḳadem ve düzdide-na‘leyn ḥod-rā be-şeref-i taḳbīl-i tebcīl-i ravzāt-ı muḳaddesāt-ı Ğarviyye ve Kāzimiyye ve ‘Askeriyye ḥuşūşan be-āsītāne-i muḳaddese vü ravza-i muṭahhara-i şāh-ı sipāh-ı şehādet ve āfitāb-ı sipihr-i sa‘ādet şemere-i şecere-i nübüvvet ve nūr-ı ḥadiḳa-i velāyet ve nūr-ı ḥadḳa-i imāmet dūr-i dürc-i merace’l-baḥreyn seyyidü’l-kevneyn ve imāmu’l-ḥāfıḳın [Ebī ‘Abdi’llāh e’l-Ḥüseyn] resānide. Cūy-ı leb-bestegān-ı melā’ik-mekān ser-çeşme-i erbāb-ı ṭarīḳ ve ser-menzil-i aşḫāb-ı taḥḳıḳest istid‘ā-yı ān nümüd ki silsile-i neseb-i ḥod zāhir nümāyed ve da‘vā-yı ḥod-rā şübüt resāned. Be-ḥıdmet-i sādāt-ı ‘izām ve nuḳebā-yı kirām müşerref ve ser-efrāz gerdide da‘vā-yı siyādet nümüd ber-ṭıbaḳ-ı da‘vā şecere-i girān-ḳadīm müstemsik-i ũ būd ibrāz fermüd ber-şıḥḥat-i mażmūn şāhid-i ṭaleb nümüde şüd ‘inde’ṭ-ṭaleb be-müjib-i āyet-i kerīme-i “Ve lā-tektümü’ş-şehādete ve men yektümhā fe-innehu āşimun ḳalbuhu”.

Mevlānā Tūrābī-i Müderris ve Bālī Dede firāş-ı āsītāne-i muḳaddese Vehbızāde? şehādet dādend ki ĩn şecere-i ān seyyid-i mezkūrest ve siyādet-i mūmā ileyh ke’ş-şemsi vāziḥ ve ke’ş-şubḥi lāyiḥest. Ve der-diyār-ı ḥod be-siyādet meşhūrest. Ba‘de’t-taḳrīr bedīn taḳdīr münāsebet-i taḥrīr şüd ki Seyyid Aḥmed ibni Seyyid Bayram bin Seyyid Aḥmed bin Seyyid Nu‘mān bin Seyyid Ḥasan bin Seyyid ‘Abdu’llāh bin Seyyid Ḥüseyn bin Seyyid Seyehān

bin Seyyid Ziyāde bin Seyyid Maḥmūd bin Seyyid Nu‘ mān bin Seyyid Sulṭān bin Seyyid İsmā‘ il Tirmizī bin Seyyid Ebu'l-Ḥāsen ‘Aliyy-i Belḫī bin Seyyid Ebū Ṭālib e'l-Ḥāsen e'n-Naḫīb be-Belḫ bin Seyyid ‘Abdu'llāh e's-Şānī e'n-Naḫīb be-Belḫ bin Seyyid Ebu'l-Ḥāsen Muḥammedü'z-Zāhir bin Seyyid ‘Ubeydu'llāh Ebū ‘Aliyyi'l-Evvel bin Seyyid Ebu'l-Ḳāsim ‘Ali bin Seyyid Ebū Muḥammed e'l-Ḥāsan bin Seyyid Ḥüseyn e'l-Belḫī bin Seyyid Ca‘ferü'l-Ḥüccet bin Seyyid ‘Ubeydu'llāh e'l-A‘rec bin Seyyid Ḥüseynü'l-Aşğar bin e'l-İmāmu'l-Ḥaremeyn ‘Aliyyu Zeyne'l-‘Ābidīn bin Seyyidi'l-ḥāfīkīn ve nūri'l-‘ālemīn ve hādī'l-maşriḳīn ve nūri'l-mağribīn ḥazret-i Ebī ‘Abdi'llāh e'l-Ḥüseyn bin Esedi'llāhi'l-Ġālib ve maḫharu'l-‘acāyib ve muḫhirü'l-ğarāyib emirü'l-mü'minīn ve ya‘sūbu'l-müslimīn ve ḳıdvetü's-şiddīkīn Ebī'l-Ḥāsen ‘Alī bin Ebī Ṭālib bin ‘Abdi'l-muṭṭalib bin Hāşim bin ‘Abdimenāf.

Bedīn vech be-cilve-i zuḥūr resīd ve be-derece-i ḳabūl peyvest. Vazīfe-i erbāb-ı dīn ü devlet ve aşḫāb-ı ‘izz ü miknet ān ki mūmā ileyh be-her diyār u mezār u tekye ve lenger ve ḥānḳāh ki resed ḳadem-i şerīfeş-rā mu‘azzez ü mükerrem dāniste. Daḳıḳa ez-daḳāyıḳ-ı ‘izzet ü ḥürmet fūrū ne-güzārend be-mücbib-i ḥadīş-i risālet-penāhī ki Men ekremen zürriyyetī feḳad ekremnī ve men ehānehüm feḳad ehānetī. Şadaḳa Resūlu'llāh. Ve her ki silsile-i bedīn sülāle-i aḥār resāned muḳarrerest ki erbāb-ı ‘uḳūl-rā şek der-şihḫat-i nesebi ü nenümāyed. Ve heme-i ‘ālem ü-rā seyyid dānend ve ri‘āyet-i lāzıme şumurend ki inna'llāhe lā-yuzī‘ u ecra'l-muḫsinīn. Ḥarrerehu fī 19 şehri Ramażāni'l-mübārek sene 954.

Men itteşala ilā ‘Aliyyi'l-Belḫī ve hüve şaḫīḫu'n-neseb ve ‘āle'l-ḥaseb. Ḥarrerehu'l-‘abdu'l-faḳīr ila'llāhi'l-Ġanī Mūsā‘ id zi-tu‘ mehi'l-Ḥüseyni'l-Kerbelāyī.

Elemse ṭavre fī kütübihī'n-nesebi ve ḡayruhā inne ‘Aliyye'l-Belḫī ibni'l-Ḥüseyn ibni ‘Ubeydi'llāhi's-şānī lehü ‘aḳabun. Femen itteşala āliyeti fehüve şaḫīḫun'n-neseb ‘āle'l-ḥaseb. Nemiḳahu afḳaru'l-‘ibād ilā-raḫmeti'llāh Sulṭān ibni İdrisi'l-Ḥāseneyn e'l-Müseviyyi'l-Kerbelāyī Luṭfu'llāh bihī. Ve'l-ḥamdü li'llāh.

Der-kenār

Vücidet fe'l-‘umidet en ‘Aliyyü'l-Belḫī bin e'l-Ḥüseyn bin ‘Ubeydi'llāhi's-şānī lehü ‘aḳabun. Men utteşala ileyhi fehüve zekiyyü'n-neseb ‘āle'l-ḥaseb. Ketebehu afḳaru ‘ibādi'llāh Ġıyāşü'd-dīn e'l-Ḥüseyni'l-Ḥāirī.

EK 3: H. Rebülevvel 962 / m. Ocak/Şubat 1555 Tarihli Hilâfet İcâzet-nâmesinin Türkçesi

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.

Ey Rabbimiz! Muhakkak ki biz “Rabbimize iman edin” diyen çağırışı işittik ve hemen iman ettik. Ey Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla ve işlediğimiz suçların üzerini ört, ruhumuzu iyilerle beraber al. Ey Rabbimiz! Bize peygamberlerinin aracılığıyla söz verdiklerini ikram et. Kıyamet gününde bizi rezil eyleme. Şüphesiz sen söz verdiklerini yerine getirensin. Bunun üzerine Rableri onların dualarını kabul etti. “Ben, erkek ya da kadın içinizden kim çalışırsa yaptıklarını boşa çıkarmayacağım, dedi. Onlar ki hicret ettiler, yurtlarından sürüldüler”. (Âl-i İmrân 3/193-194-195).

Hz. Peygamber (Allah'ın övgüsü O'nun ve ailesinin üstüne olsun) şöyle buyurdu: “Hüseyin'i (kabrini) bilerek ve hakkıyla ziyaret edenin Cennete gitmesi vacip oldu”. Ve şunu da buyurdu: “Hüseyin bendendir ve ben de Hüseyin'den. Hüseyin'i seveni Allah da sevsin”.

Hz. Peygamber bu nükteyi, Kerbelâ şehidinin (Hz. Hüseyin'in) şânında defalarca söyledi: “Kerbela'ya gitmiş kimsenin cehennem ateşiyle ne işi olur?!”.

Yâ Rabbi! Ne kadar çok suçum ve günahım olsa da, senin affın denizindeki bir damla bile ondan daha geniştir. Yâ Rabbi! Halimi, fakrımı ve muhtaçlığımı gören sensin. Gizli gizli yalvarışlarımı duyan da sensin. Ey yüce iyilik sahibi Rabbim! Hamd sana mahsustur. Dilediğin şekilde izin verirsin ya da engellersin. Yâ Rabbi! Yaratıcısın. Koruyucusun. Efendimsin. Sıkıntıda da rahatlığında da yalvarıp yakarışım sanadır.

Dini tamamlayıcıların / bütünleyicilerin nurlanmış yüce eşiklerinden... Allah'ın övgüsü hepsinin üzerine olsun.

Zâtiyle ve seviyesiyle hayrete düşüren Allah'ı tespith ederim. Aklın anlayışı, onun kemâlinin özüne yol bulamaz.

Onun kudsiyeti sahasını bize nazaran şöyle kıyasla: Bütün dünya kör kuyunun dibinde bir karıncadır (karınca hükmündedir).

Hamd, yücelerden daha yüce olan, eşi ve benzeri olmayan, kudretiyle her şeyi yaratan Allah içindir. O yüce şân sahibi Allah'tır. O'nun övgüsü ve selâmı Hz. Peygamber'e, vasilerine, Hz. Fâtıma'ya, iki torunu Hasan ve Hüseyin'e, Seccâd'a, Bâkir'a, Sâdık'â, Kâzım'a, Rızâ'ya, Takî'ye, Nakî'ye, Askerî'ye ve zamanın sahibi Mehdi'ye olsun. Allah'ın övgüsü hepsinin üzerine olsun.

Gelelim konumuza. Akıl sahiplerinin aydın gönüllerine, edep sahiplerinin sır dolu kalplerine gizli ve örtülü kalmaz ki bu kutlu vakitlerde Diyarbakırlı Keskin oğlu

Derviş Pîr Kulu Küçük Ali oğlu Derviş Musa, kendinden geçip yürümekle yollar aşındırarak hizmete gelmiştir. Başı gözü üstüne.

Kendisini temiz ve yüce atalarının kabrini öpme şerefiyle yani Garviyye Mur-tazaviyye, Hâriyye Hüseyniyye, Kâzımiyye Müseviyye, Cevâdiyye Takaviyye, Hâ-diyye Nakaviyye, Askeriyye Haseniyye ve sahibü'z-zamânın makamı, Kûfe Mescidi, Şems Mescidi ve kutsal mekânların tamamını öpmekle şereflendirdi ve (böylece) baş tacı oldu. Nurlu ve temiz kabirleri ziyaret etme şartlarını, yol yordam gözeterek, en güzel biçimde yerine getirdi. Bu kutsal yerler, duanın kabul edildiği yerler olması hasebiyle, İslâm padişahı hazretinin - Yüce Allah gölgesini bütün insanların üstüne kıyamet gününe kadar bâki kılsın - büyüklüğünün ebediliği ve görkeminin kalıcılığı hususundaki içten dualarını, gizli gizli (içten içe) dua ederek, gerekli saygı ve hürme-ti de göstermek suretiyle yerine getirdi. Müslüman kadın ve erkekler, iman etmiş er-kek ve kadınlar için de hayır duada bulundu, onların affedilmesini rica etti. İnsanların ve cinlerin peygamberi olan Hz. Peygamber'in torunu, iki cihanın değerlisi masum, mazlum ve şehit İmam Ebî Abdullâh e'l-Hüsey'nin mübarek ve kutsal kabirlerinde, yüce nakiplere ve ulu seyitlere hizmet etmekle şereflendi.

Onun yüzünde kabiliyet ve yetkinlik izleri görüldüğü / izlendiği için, seyit-liğin ve nakipliğin sığınağı, mutluluk ve yüceliğin tezgâhı, yüce fikirlerin sırrına vâ-kıf olmuş, seyitlik ve ihsan göğünün güneşi, nakiplik ve irfan göğünün güneşi yüce hazret Emir Seyyid Gıyâseddin'in - nakiplik günleri ve yüceliği kıyamete kadar bâki olsun - hizmetçilerinden oldu. Onu (Derviş Musa'yı) ona (Emir Seyyid Gıyâsed-din'e) bağladılar. Ona (Derviş Musa'ya) sofrâ, çerâğ, taş, kılıç, post, dikiş (bahye) ve bunlara bağlı ne varsa gönderdi. Emir Seyyid Gıyâseddin, onu kimya değerindeki bakışıyla seçkin ve gözde kıldı. Adı geçenin (Derviş Musa) hakkında övgüde bulun-du, dualar okudu. Onun tarikatının pîri Derviş Pîr Ahmed oldu. Derviş Ali ve Derviş Kasım'ın biraderleri oldular. Bu kazan kaynayan bereketli ravzada / ocakta fakirlerin ve düşkünlerin rızkı temin edildi.

Hüney'n'de herkese nasip olan ne devlettir! Ne din ve dünya mutluluğudur, ne İlahî yardımdır!

Yüce seyitlerin, büyük nakiplerin, İslâm kadılarının, muteber âlimlerin, mol-laların, ümmet tabakalarına mensup olan ahaliden, Türk, Deylem, Arap ve Acem kavimlerinden, peygamberlik soyu ve velilik - imamlık ocağına sevgiyle bağlanan-lardan nice taifeler, yüce imamların eşiğini öpmeyi, oraları tavaf etmek suretiyle şereflenip baştacı olmayı değerli bulurlar, bunu hürmet sebebi ve ganimet sayarlar. Adı geçen kişiye hizmetkârlığın gereklerini ve hürmet etmenin âdâbını hakkıyla ye-rine getirirler. Onun dilediklerini yapmada ve isteklerini tamamlamada açık bir çaba gösterirler. Nimetlerinden, ikramlarından, hediye ve bağışlarından, arayıp sormala-rından haz duyup faydalanırlar. Bu ilahi yardımı anlamayı "İyiliğin karşılığı iyilik-

ten başka bir şey midir? (Kur’ân-ı Kerîm, Rahman 55/60)” buyruğu gereğince her iki âlemde mutluluk sermayesi bilirlir. “İyilik ederseniz kendinize etmiş olursunuz (Kur’ân-ı Kerîm, İsrâ 17/7)”, “Allah sana ihsan ettiği gibi sen de iyilik et (Kur’ân-ı Kerîm, Kasas 28/77)”.

Allah, iyilik yapanların iyiliğini boşa çıkarmaz. Bu dünya tarlasında iyilik ekersen iyilik biçersin.

Kim seyitlerin kabrini ziyaret edenlerle yoldaş olursa, şüphesiz onun yeri Cennet bahçesi olur.

Bunun tarihi 962 senesinin Rebülevvel ayı oldu. (Ocak / Şubat 1555)

Amelini Allah için yapan kimsenin mükâfâtı Allah tarafından verilir. Fakîr, Hasan ile Hüseyin’in soyundan Müsâid ibni Şerefiddîn e’l-Musevi Lutfullah.

Ya Rabbi! Sen beni insanlardan korusun, onlardan himaye et. Rabbinin rahmetine ve atalarının şefaatine umudu olan Sultân İdris e’l-Hüseyinî e’l-Musevî Lutfullah.

Allah bana yeter. Ya Rabbi!

Ey yardım isteyenlere yardımcı olan! Bana yardım et.

EK 4: H. Rebülevvel 962 / m. Ocak/Şubat 1555 Tarihli Hilâfet İcâzet-nâmesinin Trankripsiyonlu Metni

Bismillahirrahmânirrahîm

Rabbenâ innenâ semî‘nâ münâdiyen yünâdî li’l-îmânî en âminü’ bi-Rabbiküm fe-âmennâ. Rabbenâ fa’ğfir lenâ zunübenâ ve keffir ‘annâ sey-yi’âtinâ ve teveffenâ ma’a’l-ebrâr. Rabbenâ ve âtinâ mâ va’adtenâ ‘alâ rü-sûlike ve lâ-tuħzinâ yevme’l-kıyâmeti. İnneke lâ-tuħlifü’l-mî‘âd. Fe’stecâbe lehüm Rabbühüm ennî lâ-uẓî‘u ‘amele ‘âmilin minküm min-zekerin ev ünşâ ba‘ züküm min-ba‘ zin fe’llezîne häcerü’ [ve uħricü’] min-diyârihim.

Ķâle Resûlullâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve âlihi ve sellem: Men zâre’l-Ķüseyyn ‘ârifen bi-ħaĶķihî vecebet lehü’l-cennete. Ve eyzan Ķâle: Ķüseyyn minnî ve ene min-Ķüseyyni. Eħabbe’llâh men eħabbe Ķüseyynen Ķad eyzan.

İn nükte Resûl bârhâ güft

Der-şân-ı şehîd-i Kerbelâ güft

Ān-râ ki be-Kerbelâ güzârest

Bâ-âteş-i düzaheş çi kârest

‘Alî – Ķüseyyn - Aħmed (kenarlarda)

İlâhî! Le'in cellet ve cemmet hañî'atî fe-^çafvüke ^çan-zenbî ecellü ve ev-
sa^çu. İlâhî! Terâ hâlî ve fakrî ve fâkatî fe-ente münâcâtiye'l-hafiyete tesma^çu.
Leke'l-ğamdü yâ ze'l-cüdi ve'l-^çulâ! Tebârekte tu'ñî men teşâ'u ve temna^çu.
İlâhî ve Ğallâķî ve Ğırzî ve Mevlâyî! İleyke lede'l-e^çsâri ve'l-yusri efza^çu.

Mine'l-^çatebâti'l-^çâliyâti'l-münevverâti etemmü'd-dîn şalâvâtu'llâhî
^çaleyhim ecma^çîn.

Sübhâne men tağayyare fî zâtihî sevâh

Fehm-i Ğired be-küh-i kemâleş ne-bürde râh

Ez-mâ kıyâs-ı sâhat-i Ğudseş çünân ki bûd

Mürî küned mesâhat-i gerdün zi-ğaç r-ı çâh

e'l-Ğamdü li'llâhî'l-^çaliyyi'l-kebir ellezî leyse lehü şibhün ve lâ-naẓîre
ğalağal-eşyâ'e bi-ğudretihî ve hüve ^çaliyyü'l-ğudsî ve's-şalâtu ve's-selâmu
^çale'n-Nebiyî ve'l-vaşiyî ve'l-Betül ve's-Sıbteyn ve's-Seccâd ve'l-Bâķır
ve's-Şâdiğ ve'l-Kâzım ve'r-Rızâ ve't-Taķî ve'n-Nâķî ve'l-^çAskerî ve'l-Meh-
dî-i şâhibü'z-zamân şalavâtu'llâhu ^çaleyhim ecma^çîn.

Ammâ ba^çd. Ber-zamâyir-i münîre-i erbâb-ı elbâb u Ğavâtır-ı müsteti-
re-i aşhâb-ı âdâb mağfî vü mağcüb nemâned ki der-în evğât-ı ferğunde-şâ^çât
Dervîş Mûsâ bin ^çAliyy-i Kûçek Dervîş Pîr Ğulı bin Keskin-i Diyârbekrî zi-
ser-gerde ve Ğadem-zedende na^çleyn be-ğıdmet âmede bi'r-re's ve'l-^çayn

ğod-râ be-şeref-i takbîl-i ^çabbât-ı ^çâliyât-ı nâmiyât-ı zâkiyât a^çnî Ğar-
viyye Murtağaviyye ve Ğariyye Ğüseyniyye ve Kâzımiyye Müseviyye ve
Cevâdiyye Tağaviyye ve Hâdiyye Nağaviyye ve ^çAskeriyye Ğaseniyye ve
mağâm-ı şâhibü'z-zamân ve Mescid-i Kûfe ve Mescid-i Şems ve cemî^ç-i
emâkin-i şerîfe müşerref ve ser-efrâz gerdânîd. Ve şerâyit-i ziyârât-ı ravağât-ı
muğahharât-ı münevverât kemâ hüve țariğuhâ ber-vech-i ağsen be-cây âverd.
Ve çün in emâkin-i şerîfe mağall-i isticâbet-i du^çâst der-tağdîm-i merâsim-i
ed^çiye-i cehr Ğulûd-ı Ğaşmet ü nuşûb-ı übbehet-i Ğazret-i pâdişâh-ı İslâm -
ğalledallâhu te^çâlâ zıllehu ilâ-yevmi'l-ğıyâm ^çalâ kâffeti'l-enâm - kemâl-i
sa^çy u ihtimâm be-cây âverd. Ve cihet-i mü'minîn ü mü'minât ve müslimîn
ü müslimât du^çâ-yı Ğayr goft ve âmurziş Ğâst. Ve der-ravza-i muğaddes ve
merğad-i ağdes-i sıbt-ı Resûlu's-şakaleyn ve Ğâdi'l-kevneyn e'l-İmâmu's-
şehîdî'l-mazlûmi'l-ma^çşüm Ebî ^çAbdi'llâh e'l-Ğüseyn be-ğıdmet-i sâdât-ı
^çizâm ve nuğabâ-yı kirâm müşerref şüde. Çün ez-şafahât-ı vecenât-ı ü âşâr-ı
ğâbiliyyet ü şalâhiyyet meshûd bûd Ğuddâm-ı ^çâlî-ğazret-i siyâdet ü neğâ-
bet-penâh-ı sa^çâdet ü rif^çat-destğâh-ı ma^çâlî-intibâh mihr-i sipihr-i siyâdet ü
iğsân âfitâb-ı âsumân-ı neğâbet ü ^çirfân Emîr Seyyid Ğıyâse'd-dîn -ğullidet

eyyāme neḳābetihī ve rif' atihī ilā yevmi'd-dīn - şūd. Ū-rā nisbet-i ū şūde ve süf're ve çerāğ ve seng ve tığ ve püst [ve] baḫye ve ānç'i bedīnhā müte'al-lıḳest bedū ḫavāle nümūd. Ve ū-rā be-nazar-ı kīmyā-eşer maḫşuş u manzūr gerdānīd. Ve Fātiḫa-i fāyiḫa ve du'ā ve tekbīr der-ḫaḳḳ-ı müşārun ileyh ḫ'ānd. Ve üstād-ı tarīḳat-i ū Derviş Pīr Aḫmed şūd. Ve birāderān-ı Derviş 'Alī ve Derviş Ḳāsım şūdend. Ve der-īn ravza-i müteberrike-i diğ-cūşī cihet-i fuḳarā vü mesākīn nümūd.

Çi devletī ki müyesser şev'd Hūneyn heme-rā

Zihī sa'ādet-i dūnyā vü dīn zihī tevfiḳ

Sebīl-i ecille-i sādāt-ı 'izām ve nuḳabā-yı kirām ve ḳūzāt-ı İslām ve 'ulemā-yı a'lām ve mevālī vü ehālī ve efrād-ı ṭabaḳāt-ı ūmem ve aşnāf-ı ṭavā'if-i Benī Ādem ez-Türk ve Deylem ve 'Arab ve 'Acem ez-muḫibbān u mütābī'ān-ı ḫānedān-ı nübüvvet ve dūdmān-ı velāyet ü imāmet ān ki iḳ-dām-ı müşārun ileyh-rā ki be-şeref-i ṭavāf ve 'atebe-būsī-i 'abbāt-ı 'āliyāt müşerref ve ser-efrāz şūde mu'azzez ü mükerrrem ve muvaḳḳar u muğtenem şumārend ve levāzım-ı ḫıdmetkārī ve merāsım-i ḫürmetdārī nisbet be-mümā ileyh be-taḳdīm resānend. Ve der-incāḫ-ı meṭālib ve is'āf-ı me'ārib-i ū sa'y-ı mevfūr be-zuhūr resānend. Ve ez-in'āmāt u ikrāmāt ve hediyāt u 'aṭıyyāt ve tefāḳudāt maḫzūz u behremend gerdānend. İdrāk-i in tevfiḳ-rā be-mücib-i fermūde-i *Hel cezā'u'l-iḫsāni ille'l-iḫsān* ser-māye-i sa'ādet-i her dü serā dānend. *İn aḫsentüm aḫsentüm li-entūsiküm Ve aḫsin kemā aḫsena'llāhu ileyke.*

Ḫudā zāyi' nemī gerdāned ecr-i nīk-kārān-rā

Der-īn mezra' büved ārī nikūkārī nikū kārī

Her ki bā-zāyir-i ravzāt küned hem-rāhī

Bī-şek ü şübhe büved ravza-i Rıdvan cāyeş

Ve kāne zālike fī tarīḫi şehr-i Rebī'u'l-evvel Sene 962.

Men kāne 'ameluhu li'llāhi kāne ecrühü 'ale'llāhi. e'l-Faḳīr Müsā'id ibni Şerefi'd-dīn ṭu' mehu'l-Ḫaseneyn e'l-Müsevī Luṭfu'llāh bihi.

Rabbi ente şıktı fa'şamnī mine'n-nāsi. e'l-Faḳīrū'r-racī raḫmetuhū Rab-bihi ve şefā' atuhū ceddihi Sulṭān İdrīs e'l-Ḫüseynī e'l-Müsevī Luṭfu'llāh bihi.

Kenārda: Ḥasbī Allāh. Rabbī! Eğışnī yā Ğıyāşe'l-Müstağışin!

**EK 5: H. 19 Ramazan 954 / m. 2 Kasım 1547 Tarihli Şecerenâmenin
Fotoğrafları**

حَسْبُ الْاَوَّلِ السَّحَابُ وَالْاَوَّلُ النَّوْبُ
اَسْمَاءُ الَّذِي خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ طِينٍ وَجَعَلَ سَلَكَهُ مِنْ مَلَكَةٍ
مَاءٍ مَمِينٍ جَلَّ جَلَدُهُ وَعَظُمَ سُلْطَانُهُ لَا يَدْرِي كَمَا الْوَاغِيحُ حَقَّقَتْهُ
الْاَوَّلُ مَا كُنْتُ مَعْرِفَتُهُ وَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ الْهَامُ اَحَدًا قَدَّمَ الْمَلِكُ وَالْمَلِكُ
لِكَيْفَ اَحَدٌ وَاشْتَرَيْكَ لَكَ وَالصَّلَاةُ وَالْمَدْعَى بِدِينٍ صَفِيحَةٍ
الَّذِي فَضَّلَكَ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِهِ مِنْ لَهْلِ السَّمَوَاتِ وَارْضِ فَضْلًا
سَيَمُو اَحَدًا لِيُجْعَلَ وَاصِفٌ وَفَضْلًا بِرَأْسِ يَدَيْهِ وَعَلَى جَمِيعِ الْاَنَامِ
الْحُجَّةُ بِالْبَغْتِ اَيُّدِهِ بِالْاَمَانَةِ فَيُجْعَلُ لِكُلِّ اَرْضٍ مَبْدَعٌ مِنْ
وَايَا فَضْلِهِمْ عَلَى سَائِرِ نَبِيِّهِمْ وَفَرَضَ عَلَى الْعِبَادِ مَحَبَّتَهُمْ فِي كِتَابِ الْاِنْسَانِ
عَلَى سَائِرِ نَبِيِّهِ الصَّادِقِ حَيْثُ يَقُولُ جِدْرٌ قَائِدٌ فَدَلَّ اَسْتَلْكُمُ
الْبَهْمِ وَالْحَيَّةِ وَحَتَّى عَلَى التَّفْرِجِ

علا سنان نبيه الصادق حيث يقول اجله قال قد لا اسلككم
الا الطور في القزلي فاحر البصل الله عليه والمكبر وحش عدالتك
في عهد ما بعد سبب من اين سطور واذا السرور موجب قمارين
ايضاً فوايضاً المور انك نبارت ايمه هذا كرهه الوفاين الذوملات
دجا كه اداين سبل يقين قد باع دولت دارين ويا كرامت اير
لم خدمت شده مودت اهديت نبوت عيان حاجتت خود را با حقه
عقيات عالما سده من تياتر يكاند و حردا ان خيل ايرين قنار
اين نجره عالیشان در انداخت عقبی و رفع در چا دينا خا بدو و
باشكوه كس اسلكه في السبب بدین حضرت عالی الدجا مير ساندن خور
انزلا المان خندان ولایت شان میداند بين تفاوت ره نيا بجا
نباين عده الزاين سيد لعل خيل سير لحر زمره قدمه و نديه مظهر

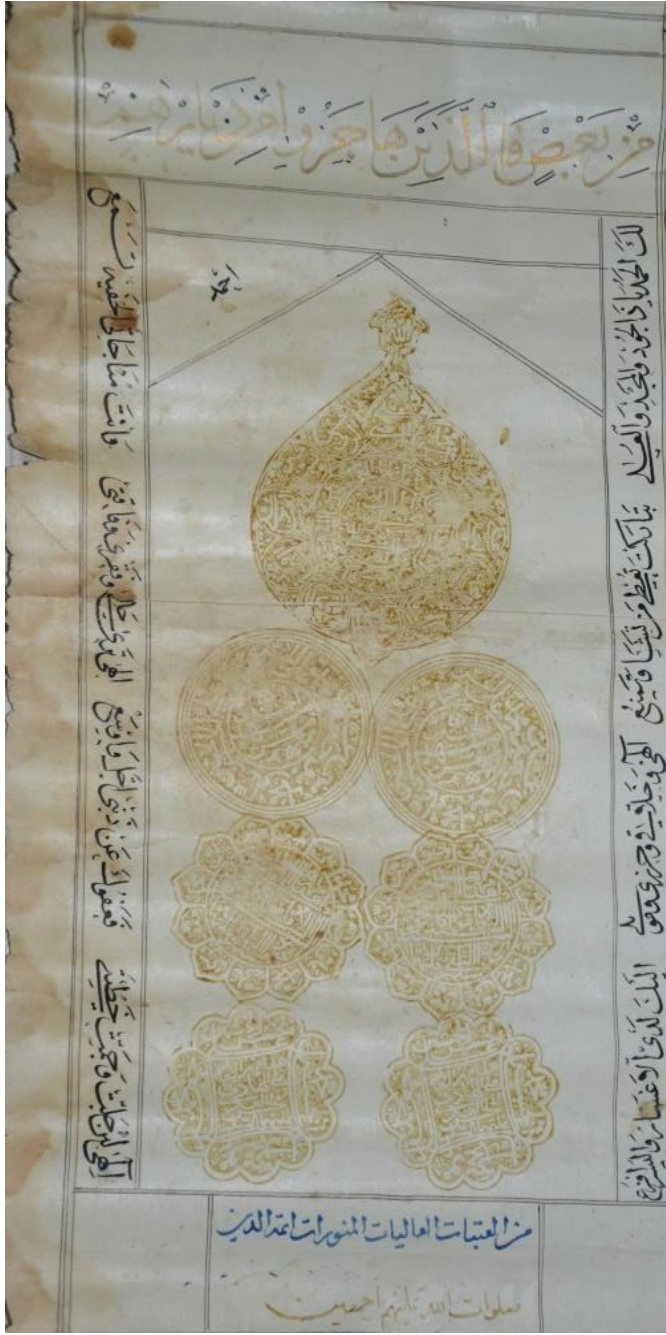
از سلاطین خندان ولایت شان میداند **بین ثنات و روکجا**
نابین عده الزابین سید لعل خلیفه سیراحر زنگنه و قوم و سید شاهر
خدا بزرگ تفتیان تجمل و رضات مقدس **عزیز و کلمه کرمین**
خود کلماته مقدس و روضه مطهره شاه سپاه شهادت زانما
سیم حاکمات ثمره شجره نبوت و نو حقیقه ولایت و نو حقیقه اما
حج العجین سید الکونین و اما ارحام عقیقین **سرایه حیدر**
ملاک کان حشر شیدا بر طریق و سر تران صاحب حق است امتداعان **عزیز**
سلسله نسب خود ظاهر نماید و دعوی خود را ثبوت بر پاند بخند
استقامت و نقیای کرام مشرف و سرافراز کردن ید و دعوی آسیای **عزیز**
بر طبق دعوی شیخه کداز قدیم مستمسک او بودا بران زین بود **صحت**
شاید طلب خود شد عدل اطلب بموجب این کرم **ولا تکلموا شیخه**
بکلمه افاندام طلبه **مولانا تاجی مدرس** و ابی زده فرزند استامان مقدس **عزیز**

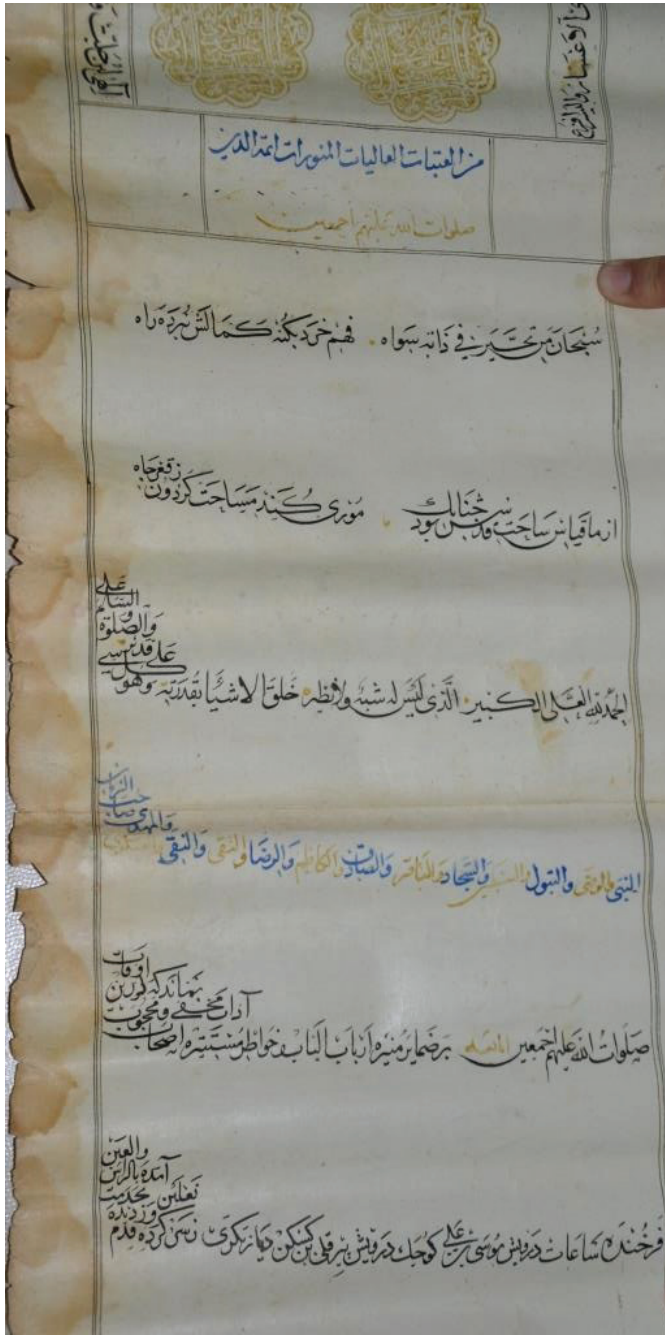
بر طبق دعوت شجره کما قدیم مستمسک او بود ابراز فرمود بر
شاهد طلب نموده شد عندا لطلب بموجب این کرمه **ولا تکفوا الشجره**
بکتمها فانما تم قلبها مولانا تاجی مدرس والی ده دره فرزند استادان قدس
شهادت دادند که این شجره از سیدان کوریت و سیدان موی الیه کاشمش
امت و در چهار خرد سیدان مشهور است بعد التقریر برین تقدیر مکتوب
سید احمد بن سید پیر احمد بن سید احمد بن سید نعمان بن سید حسن بن سید
بن سید حسین بن سید سیحان بن سید زاده بن سید محمود بن سید نعمان بن
اسمعیل بن محمد بن سید ابوالحسن علی بن سید ابوطالب الحن القیب سلج بن سید
القیب سلج بن سید ابوالحسن محمد آق زاهر بن سید عبد الله ابو علی الاول بن سید
بن سید ابوالحسن محمد الحن بن سید حیان اللجی بن سید جعفر محمد بن سید
بن سید ابوالحسن محمد الحن بن سید حیان اللجی بن سید جعفر محمد بن سید

وقدوة الصديقين الحسن علي بن أبي طالب بن عبدالمطلب
بن عبدمناف بلين وجهه يملوه ظهروهم سيد و مدحهم قبول سويت
وظيفة ارباب دين ودولت واصحاب عز و مكن انكنا صوحى النبى
و غرار و كيب و شكر و خافاه كدمه قدومش فيش را معزز و مكرم
دقيقه از حياق عرت و حرمت فزوكلانند بموجب حديث رسالت بناهي
عزرا كمن ذريعتك اكرت و من اهانهم فقد اهاننى صدق رسول الله
و ركبه سبله بين سلاله يطهار ساند مقرات ارباب عقول و اشك
در صحت اسب او غايد و حمد عالم او اسيد دانند و رعایت الامم
مستند
۴۵۹
که ان الله لا يضيع اجر المحسنين
من اسن بن ابى الطغ
وهو صبح النسب و عالم
لحسب حرم العبد
الله الغنى مسعد ظم
الحسين
الكرامه
المشطور في كتاب النسب و غير ما ان
ارسل البغى ان في شرح ابن عبيد الله الثاني
له عقب فمما انزل الله في النسب
على الحسين فمما انزل الله في النسب
سلطان ابن ادرس في النسب الموروث
الكرامه لظهوره به و قوله

EK 6: H. Rebülevvel 962 / m. Ocak/Şubat 1555 Tarihli Hilâfet İcâzet-nâmesinin Fotoğrafları

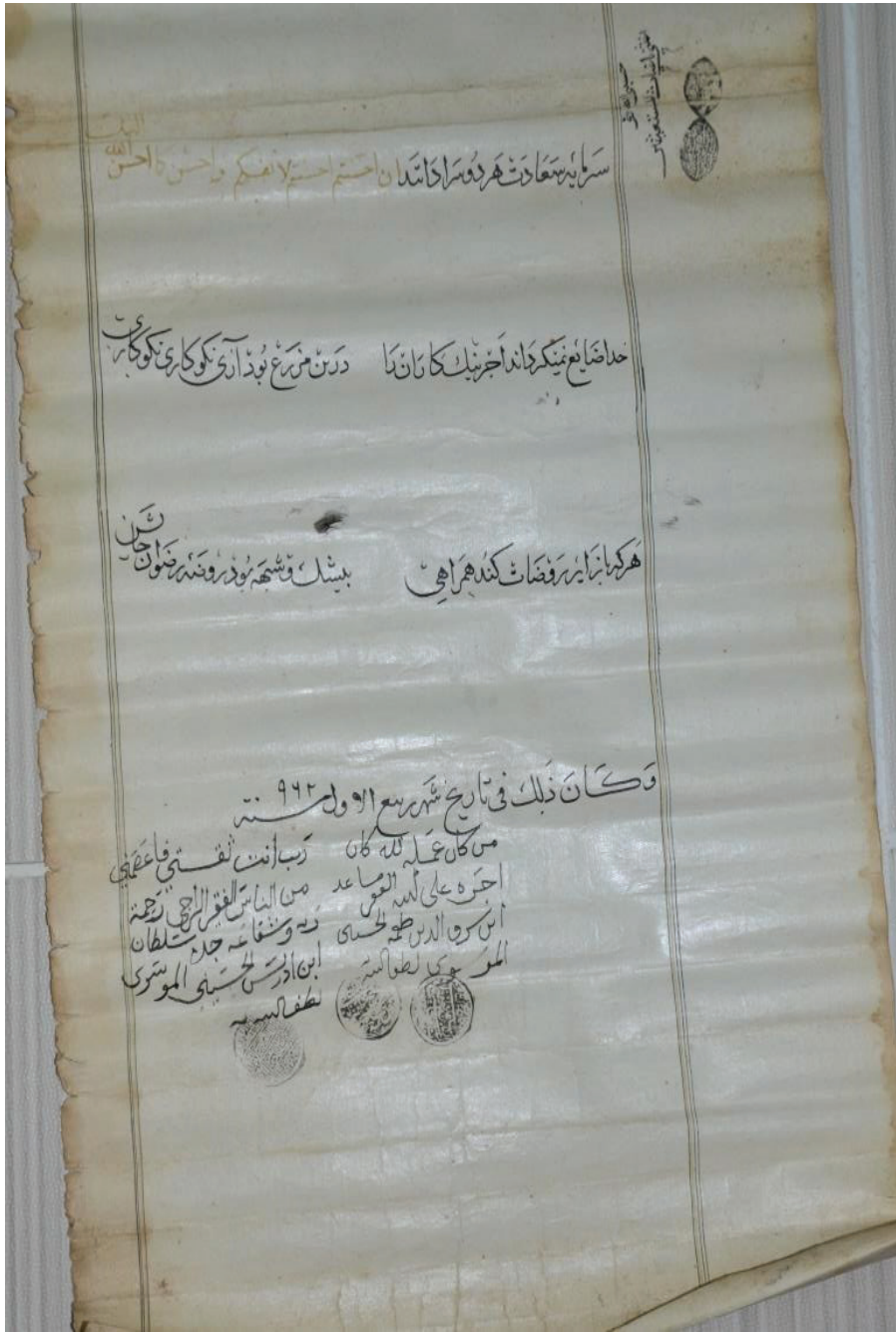

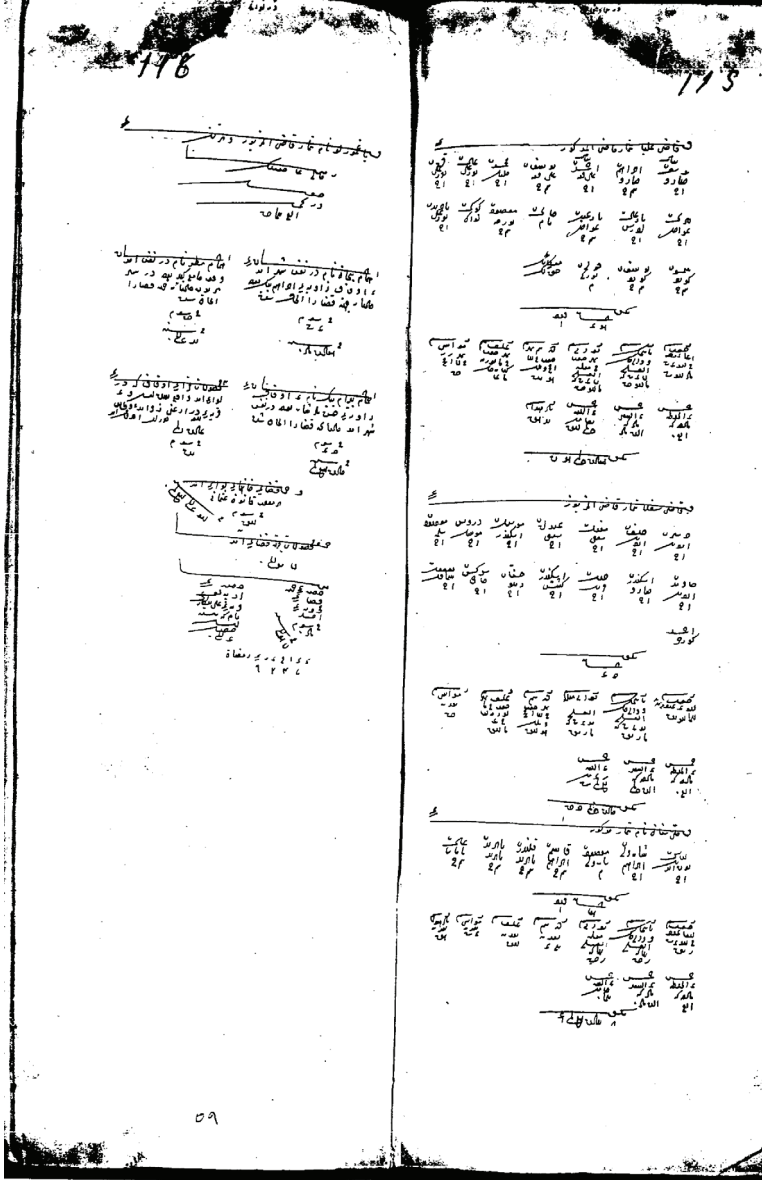

سبیل جدیدی که عظام و نقای که از بر و فضا ایشلام و عکالی اعلام و مولی اهلان
و افاضتقا
طواف حج آنرا ترک و دینم و عبرت و عجم آنرا بحمان و متابعت آنان نیست و در وقت
اکدام
و بر وقت
مشائرا لینه که پیش از طواف عتبه بوسی عتبات عالیات شرف و سرفرازی شده
و معینه
و مکرر و موقفا
شمارند و لوازم خود نکند و ما به هر چه که از سبب بموی الیه بنقدم
مطالبت
و در حاجت
و اسعاف مبارک او سعی و فوری ظهور رسالت و از امانات و اکرامات و هدایات
و تقصیر
و عطایات
مخطوط و بهره مند کرد آید از این توفیق را بموجب فرموده
الاستی
هل جز العنا
سسر لیه سعادت هر چه در آستانه استعانتکم و احسنه الله

EK 7: Başbakanlık Osmanlı Arşivi TD. 64 / m. 1518, Tahrir Defteri ss. 115, Kâdı-i Ulyâ Nahiyesi

176

173

Handwritten header text in Rika script, including a title and administrative information.

Handwritten text block containing names and amounts, possibly a list of taxpayers or officials.

Handwritten text block, likely a continuation of the list or a summary section.

Handwritten text block at the bottom of the page, possibly a signature or official stamp.

Handwritten header text in Rika script, including a title and administrative information.

Handwritten text block containing names and amounts.

Handwritten text block, likely a continuation of the list or a summary section.

Handwritten text block containing names and amounts.

Handwritten text block, likely a continuation of the list or a summary section.

Handwritten text block containing names and amounts.

Handwritten text block containing names and amounts.

Handwritten text block, likely a continuation of the list or a summary section.

TT0064

